

Risiko- og kapitalstyring 2019

Pilar III – Offentliggjøring av finansiell informasjon

SpareBank 1
NORD-NORGE

www.snn.no

INNHALDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	2
2	SPAREBANK 1 NORD-NORGE-KONSERNET	3
2.1	Forretningsstrategi	3
2.2	SpareBank 1-alliansen	3
2.3	Hovedtrekk og viktige hendelser i 2019	3
2.4	Organisasjonskart og selskapsstruktur	5
3	KAPITALDEKNING	6
3.1	Generelt	6
3.2	Ansvarlig kapital	6
3.3	Beregningsgrunnlag	8
3.4	Kapitalmål	9
3.5	Rapportert kapitaldekning	9
3.6	Uvektet kjernekapitalandel	10
4	RISIKOSTYRING	11
4.1	Overordnet	11
4.2	Rammeverket for styring og kontroll	12
5	KREDITTRISIKO	18
5.1	Om kredittrisiko	18
5.2	Styring og kontroll	18
5.3	Risikoeksponering	21
5.4	Mislighold og nedskrivninger	22
5.5	IRB-metoden	25
5.6	Standardmetoden	30
5.7	Kapitalkrav for kredittrisiko	31
5.8	Motpartsrisiko for derivater	32
6	MARKEDSRISIKO	33
6.1	Om markedsrisiko	33
6.2	Styring og kontroll	33
6.3	Risikoeksponering	33
7	LIKVIDITETS- OG FINANSIERINGSRISIKO	35

7.1	Om likviditets- og finansieringsrisiko	35
7.2	Styring og kontroll	35
7.3	Risikoeksponering	35
8	OPERASJONELL RISIKO	37
8.1	Om operasjonell risiko	37
8.2	Styring og kontroll	37
8.3	Kapitalkrav	37
9	ANDRE RISIKOTYPER	38
9.1	Eierrisiko	38
9.2	Forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko)	38
9.3	Omdømmerisiko	38
9.4	Klimarisiko	38
	FORKORTELSER OG BEGREPSFORKLARINGER	40

1 INNLEDNING

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Nord Norge. Rapporten beskriver sentrale risikoområder, og gjør rede for hvordan risikoene måles, kontrolleres og styres i konsernet.

Gjeldende kapitalkravsregelverk, Basel III, består av tre pilarer. *Pilar 1* definerer hvordan kapitalkravet beregnes, og hvilke betingelser som gjelder for oppfyllelse av kravene. *Pilar 2* beskriver konsernets ansvar for å vurdere andre risikotyper enn de som det beregnes kapitalkrav for under pilar 1, samt tilsynsmessig oppfølging. *Pilar 3* omfatter kravene til offentliggjøring av finansiell informasjon.

Det foreligger omfattende regulatoriske krav knyttet til offentliggjøring av finansiell informasjon (pilar 3). *Kvalitativ* overordnet informasjon om risiko- og kapitalstyring skal offentliggjøres årlig. *Kvantitativ* informasjon om kapitalkrav, risikoeksponeringer og annen kvantitativ informasjon om egne modeller skal offentliggjøres hyppigere dersom foretaket vurderes dette som nødvendig. SpareBank 1 Nord-Norge sin pilar 3-rapportering for 2019 består av:

1. Ett dokument med *kvalitativ* overordnet informasjon om risiko- og kapitalstyring (dette dokumentet).
2. Ett dokument med utfyllende *kvantitativ* informasjon (vedlegg til dette dokumentet).

Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin. Offentliggjøringen skal gi markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll av risiko. Utbredt bruk av egne systemer og metoder for beregning av kapitalkrav, samt for styring og kontroll av risiko gjør det vanskeligere å sammenligne bankenes risikoprofil. Kravene til standardisert Pilar 3-rapportering har derfor til hensikt å bedre sammenlignbarhet og sammenheng i informasjonen som offentliggjøres.

2 SPAREBANK 1 NORD-NORGE-KONSERNET

2.1 FORRETNINGSSTRATEGI

Høy endringstakt i finansnæringen og endret kundedadferd stiller krav til konsernets organisasjon og styringsform. SpareBank 1 Nord-Norge vektlegger derfor rammestyring, kortreiste beslutninger og lokal handlekraft. Sentralt i rammestyringen står konsernets *strategiske kompass* som skal sikre god og langsiktig verdiskaping. Det strategiske kompasset består av følgende fem elementer:

Ambisjon:

SpareBank 1 Nord-Norge skal være nummer 1 for kunder, ansatte og eiere.

Visjon:

For Nord-Norge.

DNA:

SpareBank 1 Nord-Norges særpreget er kombinasjonen av en unik nordnorsk forretningsmodell, en organisasjon som er rå på gjennomføring og en stolt og kunderettet kultur.

Verdier:

Tillit, Tro, Teft, Tøff, Team.

Strategiske hovedmål:

1. Nord-Norges mest begeistrede kunder («Fans»).
2. Nummer 1 innenfor alle virksomhetsområder og områder i landsdelen.
3. Nord-Norges mest attraktive og engasjerende arbeidsplass.
4. Ubestridt solid, med avkastning på topp blant sammenliknbare konsern.
5. Kvalitet i alt vi gjør.

Forretningsstrategien er, sammen med *risikostrategien*, konsernets øverste styrende

dokumenter. Alle øvrige styrende dokumenter er avledet fra disse.

Konsernets forretningsstrategi er under oppdatering. Arbeidet vil etter planen ferdigstilles i 2020.

2.2 SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom de felleseide selskapene SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Utvikling, samt en rekke produktselskaper¹.

SpareBank 1 Nord-Norge er et selvstendig finanskonsern i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1-alliansens formål er å anskaffe og levere konkurransedyktige finansielle tjenester og produkter, og oppnå stordriftsfordeler i form av lavere kostnader og/eller høyere kvalitet. Slik bidrar alliansen til at privatpersoner og bedrifter kan tilbys både dyktighet, lokal forankring og en enklere bankhverdag. Alliansen skal også bidra til å sikre bankenes verdiskaping, til fordel for egen region og bankens eiere.

2.3 HOVEDTREKK OG VIKTIGE HENDELSER I 2019

MAKROØKONOMI

Nordnorsk økonomi har over flere år hatt høyere vekst enn resten av landet. Også i 2019 har veksten vært god, spesielt i de eksportorienterte næringene. Disse dominerer for øvrig den nordnorske økonomien. Til tross for flere rentehevinger fra Norges Bank, har kronekursen vært på historisk svake nivåer (handelsvektet). Den har nok likevel bidratt til veksten i viktige næringer som fiskeri- og havbruk og turisme. Det er også en sterk underliggende etterspørsel etter nordnorske råvarer.

Se årsrapport 2019 for nærmere beskrivelse.

¹ <https://www.sparebank1.no/nb/bank/om-oss/om-banken/om-sparebank-1-alliansen.html>

ETABLERING AV FREMTIND FORSIKRING

En av de viktigste milepælene i 2019 inkluderer etablering av Fremtind forsikring. Selskapet ble etablert som er en fusjon mellom SpareBank 1 Skadeforsikring AS og DNB Forsikring AS, og er forventet å styrke både konkurransekraft og inntjening fremover.

ENDRET EIERMODELL I BN BANK

SpareBank 1-bankene inngikk en avtale om endret eiermodell i BN Bank ASA, herunder også fordeling av B-aksjene i SpareBank 1 Næringskreditt AS. Dette medførte at SpareBank 1 Nord-Norge sin eierandel i BN Bank ble redusert fra 23,5 % til 9,99 %.

HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN

Korona-viruset, herunder dets konsekvenser og implikasjoner for konsernet, er ikke omhandlet i dette dokumentet. Se styrets årsberetning 2019, samt kvartalsrapport for 1. kvartal for nærmere beskrivelse av dette forholdet.

REGULATORISKE RAMMEBETINGELSER

ENDRINGER

Endringstakten i regulatoriske krav er høy, og forventes å vedvare fremover. Sentrale endringer i 2019 og varslede regelverksendring i kommende år kan kort oppsummeres til:

Kapital/soliditet

1. Full-implementering av CRR/CRD IV (Basel III) i Norge, herunder bortfall av «Basel I-gulvet» og implementering av «SMB-rabatten» mv.: Gjeldende fra 31.12.2019.
2. Bufferkrav motsyklisk kapitalbuffer: Økes fra 2,0% til 2,5% fra 31.12.2019.
3. Finanstilsynets fastsettelse av minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (MREL) for SpareBank 1 Nord-Norge: Gjeldende fra 31.12.2022.
4. Slutføring av Basel III, herunder nye standardmetoder og IRB-parametergulv mv.: Forventes innført i 2022 (tidligst).

5. Største engasjement skal beregnes av kjernekapital, ikke ansvarlig kapital: Forventes gjeldende fra 2021.

Likviditet og finansiering

1. Revised Payment Service Directive (PSD2): Gjeldende fra 14.09.2019.
2. Ny referanserente (reformert Nowa): Forventes implementert i 2020.
3. NSFR minstekrav: Forventes innført i 2021.

Kreditt

1. Boliglånsforskriften: Endret i 2019 og gjort gjeldende frem til 31.12.2020.
2. Forskrift forbruksfinansiering: Innført i 2019.
3. Gjeldsregister: Innført i 2019.
4. Flere EBA guidelines (GL) og consultation papers (CP) på IRB-området som er gjeldende fra 2021 og 2022.

Regnskap

1. IFRS 16 Leieavtaler: Innført med virkning fra 1. jan 2019.

Andre områder

1. AML rundskriv 8/2019: Presisering og operasjonalisering av kravene i hvitvaskingsregelverket. Gjeldende fra 31.05.2019.
2. MiFID II: Innført med virkning fra 01.01.2019.
3. Finansavtaleloven: Ny finansavtalelov er forventet implementert i løpet av 2020.

STYRING OG KONTROLL

Konsernet identifiserer, vurderer og tilpasser seg regulatoriske endringer løpende. Dette for å sikre både:

1. Etterlevelse av de regulatoriske kravene.
2. Håndtering av forretningsmessige implikasjoner.

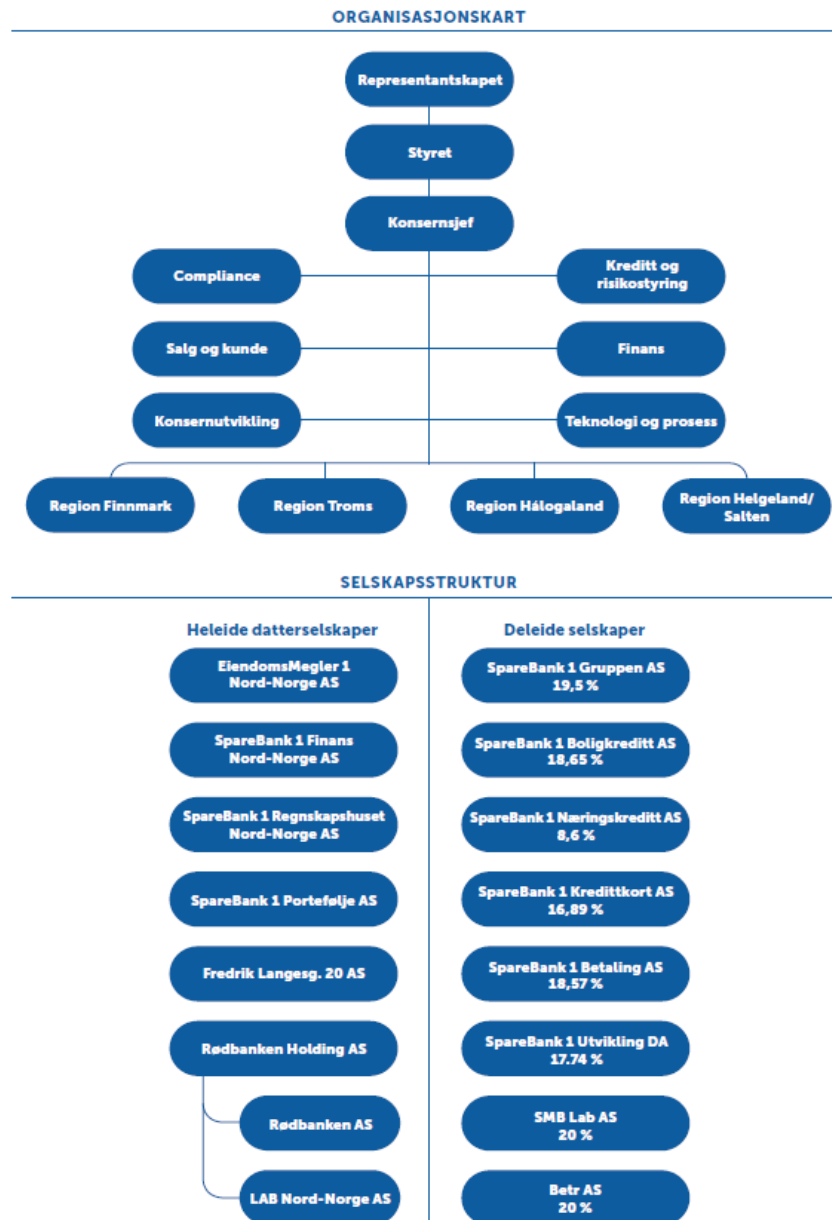
Konsernet har etablert en tett oppfølging av regulatoriske endringer gjennom blant annet:

1. Etablering av complianceutvalg.
2. Etablering av et felles samarbeid på området på tvers av SpareBank 1-bankene.

3. Kvartalsvis rapportering til styret («Risikoreport») knyttet til regulatoriske endringer, herunder innhold, tidslinje for iverksettelse og implikasjoner, samt etterlevelse.
4. Årlig rapportering til styret (ICAAP og årsrapport Compliance) knyttet til regulatoriske endringer, herunder innhold, tidslinje for iverksettelse og implikasjoner, samt etterlevelse.

2.4 ORGANISASJONSKART OG SELSKAPSSTRUKTUR

Figuren nedenfor viser organisasjonskart og selskapsstruktur for konsernet per 31.12.2019.

Figur 1 - Organisasjonskart og selskapsstruktur per 31.12.2019

3 KAPITALDEKNING

3.1 GENERELT

Kapitalkravsregelverket (CRR/CRD IV) krever at finansinstitusjoner og verdipapirforetak skal ha en kapitalbuffer av tilstrekkelig størrelse i form av ansvarlig kapital for å møte uventede tap. Formålet med regelverket er å bidra til å underbygge den finansielle stabiliteten gjennom å sikre soliditeten i foretakene. Dette oppnås gjennom:

1. Et risikosensitivt kapitalkrav.
2. Risikostyring og internkontroll.
3. Tilsynsoppfølging.
4. Mer informasjon til markedet.

Et sentralt element i kapitalkravsregelverket er *kapitaldekning*. Kapitaldekning er uttrykt på følgende måte:

$$\text{Kapitaldekning} = \frac{\text{Ansvarlig kapital}}{\text{Beregningsgrunnlag}}$$

(Kjernekapital + tilleggskapital)
(Kredittrisiko + markedsrisiko + op.risk)

Telleren i brøken, *ansvarlig kapital*, representerer, forenklet forklart, foretakets egenkapital. Nevneren i brøken, *beregningsgrunnlaget*, er en risikovektet sum av eiendelene i balansen og poster utenom balansen. Risikovektingen skal gjenspeile beregnet risiko knyttet til hver enkelt eksponering.

3.2 ANSVARLIG KAPITAL

PILAR 1 MINSTEKRAV

Pilar 1-bestemmelsene omfatter minstekrav til ansvarlig kapital, krav til sammensetningen av ansvarlig kapital, samt bestemmelser om hva som skal og ikke skal inngå i størrelsen. Minstekravene til ansvarlig kapital er:

1. Ren kjernekapitaldekning: 4,5 %.
2. Kjernekapitaldekning 6 %.
3. Totalkapitaldekning: 8%.

Minstekravet til kjernekapitaldekning kan oppfylles av inntil 1,5 % hybridkapital/fondsobligasjoner. Minstekravet til totalkapitaldekning kan oppfylles av inntil 2 % tilleggskapital (ansvarlig lånekapital).

BUFFERKRAV

Kapitalkravsregelverket stiller videre krav om kapitalbuffer utover minstekravene til ansvarlig kapital etter pilar 1. Kapitalbufferen er fordelt på tre komponenter:

1. *Bevaringsbuffer*: Konstant nivå over tid.
2. *Systemrisikobuffer*: Konstant nivå over tid, men kan endres i særskilte tilfeller.
3. *Motsyklisk kapitalbuffer*: Nivået avhenger av konjunktorene.

Kravet til *bevaringsbufferen* er 2,5 % av beregningsgrunnlaget, og skal dekke tap og forhindre at kapitalen faller under minstekravet til ansvarlig kapital i sterke nedgangskonjunkturer. Kravet til *systemrisikobufferen* er per 31.12.2019 3 % av beregningsgrunnlaget, og har som formål å sikre bankene mot systemrisiko. Systemrisikobufferen vil økte til 4,5 % fra og med 31.12.2020. *Motsyklisk kapitalbuffer* skal sikre bankene når risikoen i det finansielle systemet øker, typisk ved høy kredittvekst som bygger opp ubalanser. Kravet til motsyklisk kapitalbuffer kan ligge mellom 0 og 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget, avhengig av konjunktoren. Kravet til motsyklisk kapitalbuffer ble økt fra 2,0 % til 2,5 % fra 31.12.2019. Som følge av Korona-viruset ble kravet redusert fra 2,5 % til 1 % i mars 2020.

I tillegg til ovennevnte buffere kan systemviktige foretak pålegges en tilleggsbuffer (SIFI-buffer) på inntil 2 %. SpareBank 1 Nord-Norge er per 31.12.2019 ikke definert som systemviktig av Finansdepartementet².

Ved utgangen av 2019 var samlet bufferkrav til SpareBank 1 Nord-Norge på 8,0 prosent. Bufferkravene skal dekkes med ren kjernekapital.

PILAR 2

Pilar 2-bestemmelsene omfatter vurderingen av samlet

² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ingen-endringer-i-kriteriene-for-identifisering-av-systemviktige-banker/id2646014/>

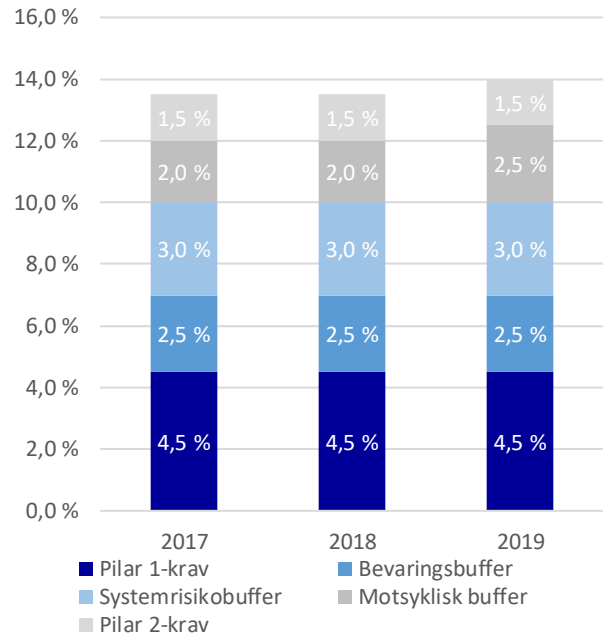
kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging. Pilar 2 stiller krav til forsvarlig virksomhetsstyring, er foretaksspesifikt, og skal fange opp kapitalbehov som ikke, eller bare delvis, er dekket av pilar 1-kravet.

Under pilar 2 skal foretakene ha en prosess for å vurdere sin samlede risikoeksponering og det tilhørende kapitalbehovet, og ha en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå. Dette omtales som ICAAP. Prosessen omfatter en samlet vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov i konsernet. Vurderingen gjennomføres årlig. Banken benytter både kvantitative modeller og kvalitative vurderinger i dette arbeidet. I tillegg gir stresstester og sensitivitetsanalyser på sentrale nøkkeltall viktige føringer på endelige vurderinger.

Foretakenes interne vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP) danner grunnlaget for Finanstilsynets vurderinger (SREP). For å øke transparensen på området publiserer Finanstilsynet pilar 2-kravene for den enkelte bank. Gjeldende pilar 2-krav for SpareBank 1 Nord-Norge er 1,5 %. Dette er lavere enn sammenlignbare banker. Et oppdatert pilar 2-krav fra Finanstilsynet forventes å foreligge i 2020.

SAMLET REGULATORISK KAPITALKRAV

Tabellen nedenfor viser det samlede *regulatoriske kapitalkravet til ren kjernekapitaldekning* for SpareBank 1 Nord-Norge. Dette innbefatter både minstekravet i pilar 1, bufferkravene, samt pilar 2.

Figur 2 - Utvikling i samlet krav til ren kjernekapital siste tre år.

Kapitalkravene til *kjernekapitaldekning* og *totalkapitaldekning* er henholdsvis 1,5% og 3,5% høyere enn kravet til *ren kjernekapitaldekning*.

3.3 BEREGNINGSGRUNNLAG

KREDITTRISIKO

Pilar 1-bestemmelsene omfatter krav til metoder for å beregne størrelsen på beregningsgrunnlaget.

Beregningsgrunnlaget for *kredittrisiko* fastsettes etter to metoder:

1. Standardmetoden (SA).
2. Interne målemetoder (IRB).

SpareBank 1 Nord-Norge er hovedsakelig eksponert mot kredittrisiko gjennom utlån til person- og bedriftsmarkedet, og benytter for disse utlånene hovedsakelig *avansert IRB-metode (AIRB)* for beregning av kapitalkrav. Bruk av interne målemetoder innebærer at beregningsgrunnlaget beregnes etter konsernets interne risikovurderinger. Kapitalkravet vil således i større grad samsvare med den opplevde risikoen i de underliggende porteføljer, og er derfor mer risikosensitivt enn ved bruk av standardmetoden. Foretak som benytter interne målemetoder var frem til 31.12.2019 underlagt en overgangsordning. Overgangsordningen stilte krav til at beregningsgrunnlaget ikke kunne være lavere enn 80 % av beregningsgrunnlaget etter tidligere kapitalkravsregelverk (*Basel 1*). Videre er konsernet underlagt særnorske regler i forbindelse med regulatoriske kapitalkravsregninger for boliglån. Det

vises til kapittel 5 om kredittmodeller for nærmere beskrivelse av disse reguleringene.

Kredittrisiko inkluderer også *kapitalkrav for obligasjoner og sertifikater*. Disse eksponeringene er knyttet til konsernets likviditetsportefølje og handelsportefølje, samt motpartseksponeringer tilknyttet derivater. Likviditetsporteføljen består hovedsakelig av obligasjoner og sertifikater som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank, og er verdipapirer med lav risiko. Banken benytter *standardmetoden* for beregning av kapitalkrav for denne porteføljen.

For beregning av kapitalkrav tilknyttet derivater benytter banken *markedsverdimetoden*.

MARKEDSRISIKO

For beregning av kapitalkrav for markedsrisiko knyttet til handelsporteføljen (aksjer og rentebærende instrumenter) benytter banken *standardmetoden*.

OPERASJONELL RISIKO

Kapitalkravet for operasjonell risiko kan beregnes etter basismetoden, sjablongmetoden eller AMA-metoden. Morbanken benytter på dette området sjablongmetoden, noe som krever kontroll- og styringssystemer for operasjonell risiko som er en integrert del av bankenes risikostyring.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode*	Interne modeller*	Sjablongmetoden*
Avansert IRB-metode*		AMA-metoden*
* Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet		

Figur 3 - Alternative metoder for beregning av beregningsgrunnlaget.

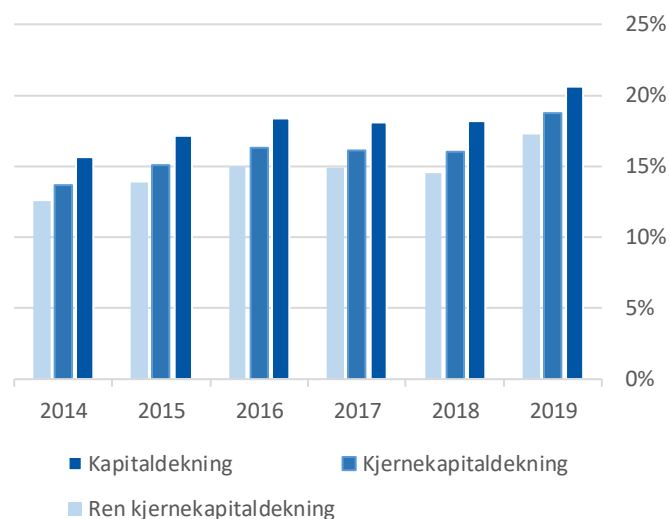
3.4 KAPITALMÅL

SpareBank 1 Nord-Norge har et mål om til enhver tid å være ubestridt solid, og skal tilfredsstille de regulatoriske minstekrav til kapitaldekning. Konsernets mål for ren kjernekapitaldekning er 100 basispunkter over det enhver tid gjeldende regulatoriske minstekrav. Per 31.12.2019 var dette 15 %.

3.5 RAPPORTERT KAPITALDEKNING

Figuren og tabellen nedenfor viser utviklingen i rapportert kapitaldekning de siste årene.

Konsernet har de siste årene økt egenkapitalen betydelig for å imøtekomme nye regulatoriske krav. Ren kjernekapital er økt fra MRDNOK 7,76 ved utgangen av 2014 til MRDNOK 11,47 per 31.12.2019.

Figur 4 - Utvikling i kapitaldekning siste seks år.

Beløp i millioner kroner (MNOK)	2019	2018
Ansvarlig kapital		
Ren kjernekapital	11.472	10.334
Hybridkapital	1.024	1.062
Tilleggskapital	1.230	1.508
Sum ansvarlig kapital	13.726	12.904
Risikovektet beregningsgrunnlag		
Kredittrisiko	59.120	54.235
Markedsrisiko	178	165
Operasjonell risiko	6.303	5.210
Svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-risiko)	1.008	1.081
Tillegg for Basel 1-gulv	-	10.476
Sum risikovektet beregningsgrunnlag	66.609	71.167
Minimumskrav til ansvarlig kapital	5.329	5.693
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	17,2 %	14,5 %
Annen godkjent kjernekapital (AT1)	1,5 %	1,5 %
Tilleggskapital (T2)	1,9 %	2,1 %
Totalkapitaldekning	20,6 %	18,1 %

Tabell 1 - Ansvarlig kapital i SpareBank 1 Nord-Norge, Konsern.

3.6 UVEKTET

KJERNEKAPITALANDEL

Uvektet kjernekapitalandel (leverage ratio) er et supplerende kapitalkrav som stiller krav til kjernekapital som andel av eksponeringer før risikovekting. Eksponeringsmålet (nevneren) består av eiendeler og utenom-balanseposter, beregnet uten risikovekting. For utenom-balanseposter gjelder samme konverteringsfaktor som i standardmetoden for kapitaldekningsberegning, men med en minimum konverteringsfaktor på 10 %.

$$Uvektet\ kjernekapitalandel = \frac{Kapitalmål}{Eksponeringsmål}$$

Regulatorisk minstekrav til uvektet kjernekapitalandel er 3 %, i tillegg til et bufferkrav på 2 %. Det totale kravet til konsernet er 5 %. SpareBank 1 Nord-Norges uvektede kjernekapitalandel var per 31.12.2019 på 7,74 %.

4 RISIKOSTYRING

4.1 OVERORDNET

Risikostyring, kapitalstyring og internkontroll er nøkkelområder innenfor finansiell virksomhet. Styring og forvaltning av risiko er et strategisk virkemiddel for å øke verdiskapingen i SpareBank 1 Nord-Norge.

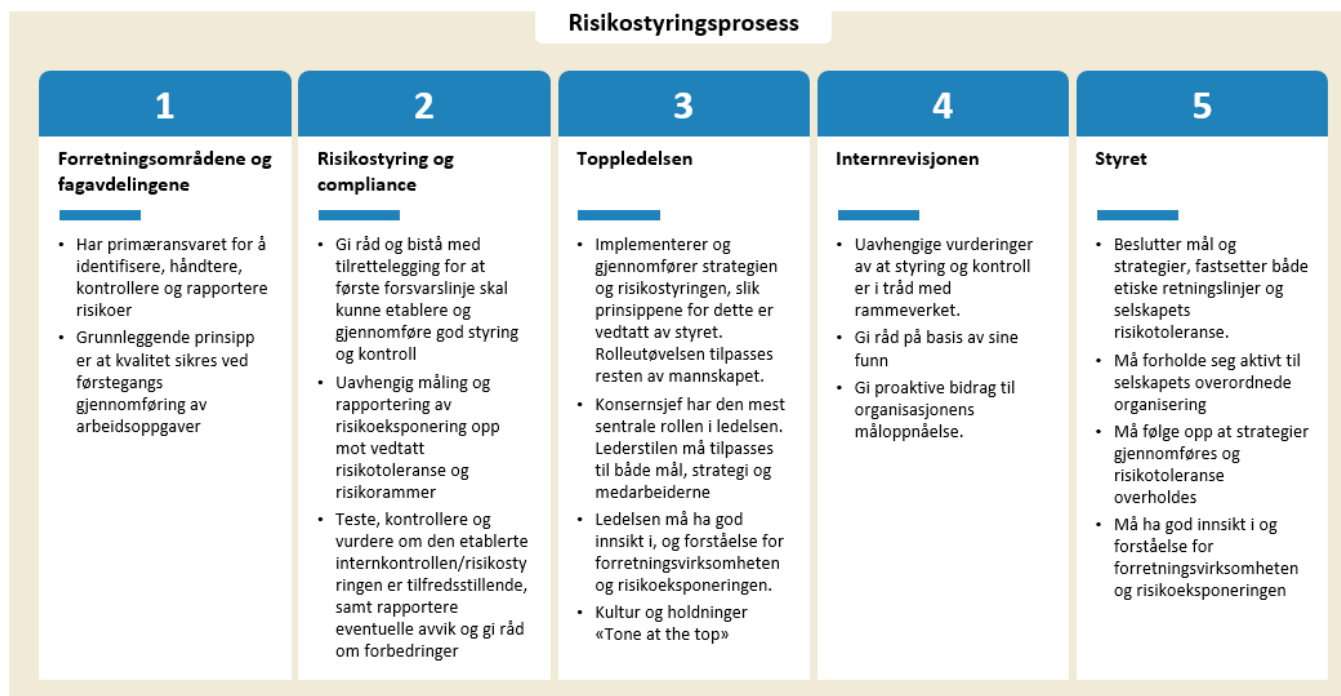
Konsernets kontroll- og styringsmodell ivaretar organisatoriske krav til uavhengighet, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt.

SpareBank 1 Nord-Norge har gjennom flere år, både i egen regi og gjennom SpareBank 1-samarbeidet, lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Nord-Norge skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og den skal samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

1. En god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring.
2. En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
3. I størst mulig grad å prise produkter i tråd med den underliggende risikoen.
4. Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi.
5. Å utnytte synergi- og diversifiseringseffekter.
6. Å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Alle ledere er ansvarlige for til enhver tid å ha innsikt i risikobildet innenfor sitt eget forretnings- og/eller fagområde. Risikostyringsprosessen er delt inn i fem deler. Struktur og forhold mellom de involverte parter i risikostyringsprosessen er illustrert i figuren nedenfor.

Figur 5 - Ansvarsinndeling i risikostyringsprosessen.

4.2 RAMMEVERKET FOR STYRING OG KONTROLL

INNLEDNING

Det er etablert et rammeverk for styring og kontroll av konsernets risikoeksponering. Dette omfatter både enkeltrisikoer og den samlede risikoeksponeringen, og innbefatter:

1. Organisering og ansvarsforhold.
2. Styrende dokumenter.
3. Organisasjonskultur.
4. Systemstøtte og målemetoder.
5. Overvåking og rapportering.

ORGANISERING OG ANSVARSFORHOLD

AVDELINGER

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til konsernsjef. CRO (Konserndirektør Kreditt og Risikostyring) har også mulighet å rapportere direkte til styret dersom situasjonen skulle kreve det. Avdeling Avdeling for risikostyring har ansvaret for å sette retning for, rapportere og følge opp alle risikoer som konsernet står overfor. Dette innbefatter blant annet rammeverket for risiko- og kapitalstyring, inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdeling for risikostyring arbeider tett sammen med øvrige fagavdelinger og forretningssiden men uten at uavhengigheten utfordres. Det er etablert formelle arenaer hvor avdeling for risikostyring og forretningsområdene møtes for å diskutere risikorelaterte problemstillinger. I tillegg til de formelle arenaene baserer konsernet seg i stor grad på samhandling mellom fagavdelingene og forretningssiden for å løse aktuelle problemstillinger.

Complianceavdelingen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har ansvar for at de til enhver tid gjeldende regulatoriske krav implementeres, kontrolleres og etterleves. Dette innbefatter lover, forskrifter og rettslige standarder, rundskriv og veiledninger fra nasjonale og internasjonale

tilsynsmyndigheter, konsesjoner, bransjestandarder, internt etisk regelverk og interne standarder og rutiner.

Kredittavdelingen er konsernets sentrale avdeling innenfor kredittområdet, med ansvar for utarbeidelse og vedlikehold av mål, policy, retningslinjer og rutiner, operativ styring og oppfølging av konsernets kredittvirksomhet og kreditttrisikohåndtering. Avdelingen har en frittstående rolle sett mot forretningsområdene og lokasjonene.

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer skal følges opp av organisasjonen.

Ekstern revisor sin hovedoppgave er å vurdere hvorvidt konsernets årsregnskap er avgitt i samsvar med regulatoriske krav. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll.

ORGANER, KOMITEER OG UTVALG

Styret har ansvaret for å vedta risikoappetitt, avkastningsmål, samt overordnede rammeverk for risiko- og kapitalstyring inkludert IRB-systemet og risikomodeller generelt. Styret er videre ansvarlig for å vedta blant annet risikorammer og fullmakter, ICAAP, validering av IRB-systemet og gjenopprettingsplan, med tilhørende vurderinger av forsvarlig soliditet og likviditet sett mot konsernets risikoappetitt og regulatoriske krav.

Styrets risikoutvalg er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg med det formål og foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder. Risikoutvalget skal følge opp konsernets risikoeksponering og rammeverk for risiko- og kapitalstyring.

Styrets revisjonsutvalg er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg med det formål og foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder. Revisjonsutvalget skal overvåke at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern revisor og en tilfredsstillende regnskapsrapportering i samsvar med regulatoriske krav.

Styrets risikoutvalg og revisjonsutvalg kan iverksette de undersøkelser det finner nødvendig for å dekke sine oppgaver, herunder innhente eksterne råd og bistand. Styrets ansvar og det enkelte styremedlems ansvar reduseres ikke som følge av risikoutvalgets virksomhet.

Styrets godtgjørelsesutvalg skal forberede styresaker som vedrører godtgjørelsesordninger, vurdere godtgjørelser til konsernsjef og foreslå eventuelle endringer i disse. I SpareBank 1 Nord-Norge består godtgjørelsesutvalget av styrets leder og to øvrige medlemmer, og er uavhengig av ledende ansatte. Konsernet innordner sin praksis i henhold til bestemmelsene fastsatt i forskrift om godtgjørelser i finanssektoren, og godtgjørelsesutvalgets mandat oppfyller disse bestemmelsene.

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring (RIKAP) skal bidra til å sikre god og tverrfaglig behandling av kapital-, likviditet- og balanserelaterte spørsmål og problemstillinger. Videre skal RIKAP sikre at virksomheten styres innenfor vedtatte risikorammer og styringsmål, og foreslå korrigerende tiltak ved behov. RIKAP skal blant annet behandle ICAAP, gjenopprettingsplan, validering av IRB-systemet, risikostrategi, kapitalstrategi, likviditetsstrategi og strategi for markedsrisiko. RIKAP er bredt sammensatt med ledende ansatte fra relevante fag- og forretningsmiljøer.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene foretar i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende risikostrategi og kredittrammeverk. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kredittrisiko.

Complianceutvalget er underlagt konsernets Complianceavdeling. Utvalget er bredt sammensatt med ledende ansatte fra relevante fag- og forretningsmiljøer. Utvalgets hovedformål er å bistå konsernet med komplementær kompetanse og kapasitet for å overholde de regulatoriske krav som til enhver tid gjelder for virksomheten.

PERSONER

Konsernsjef (CEO) har det overordnede ansvaret for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i konsernet, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjef er også ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Konserndirektør Kreditt og Risikostyring (CRO) har det operasjonelle ansvaret for at det etableres et rammeverk for styring og kontroll som ivaretar både regulatoriske krav og interne målsettinger. CRO er videre deltaker i driftsoppfølgingsmøtene som avholdes kvartalsvis med regionene. I driftsoppfølgingen gjennomgås status, markedsplaner og tiltak knyttet til strategisk måloppnåelse. I tillegg er CRO deltaker, og ivaretar avdeling for risikostyring sine vurderinger, i styremøtene.

Ledere av forretnings- og støtteområdene og ansatte har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde. De skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet og implementert.

STYRENDE DOKUMENTER

Alle styrende dokumenter skal understøtte konsernets overordnet visjon og strategiske mål, og samtidig overholde konsernets etiske regelverk. Det er i det følgende gitt en nærmere beskrivelse av sentrale styrende dokumenter (ikke uttømmende).

Risikostrategien definerer hvilken risiko konsernet er villig til å ta for å nå sine strategiske mål, samt hvordan risikoen skal styres og følges opp. Konsernets risikoevne og risikovilje fremkommer i risikostrategien.

Etisk regelverk («SNN-koden») har som formål å skape trygghet for at handlinger som foretas er i tråd med konsernets verdier. Regelverket tydeliggjør etiske normer for forretningspraksis og personlig adferd.

Kapitalstrategien fastsetter konsernets kapitalmål, samt bidrar til å sikre at banken og konsernet kan opprettholde en forsvarlig soliditet på kort og lang sikt. Strategien fastsetter videre konsernets eier- og utbyttepolitikk.

Gjenopprettingsplanen står sentralt i konsernets rammeverk for håndtering av utfordrende situasjoner (soliditet, likviditet, drift mv). Fomålet med gjenopprettingsplanen er:

1. Identifisere og vurdere ulike muligheter for å håndtere tiltagende utfordringer i konsernet.
2. Identifisere og vurdere ulike muligheter for å gjenopprette finansiell styrke og levedyktighet i utfordrende situasjoner.
3. Definere hvordan tiltagende utfordringer og utfordrende situasjoner skal håndteres.
4. Sikre at konsernet overlever en alvorlig økonomisk nedgangskonjunktur.

Dette bidrar til å beskytte eiernes verdier og konsernets kreditorer, samt sikrer finansiell stabilitet.

Likviditetsstrategien gir nærmere føringer for styring og kontroll av konsernets likviditet og finansiering.

Strategi for markedsrisiko gir nærmere føringer for styring og kontroll av konsernets markedsrisiko, inkludert eierrisiko.

Bevilgningsreglementet fastsetter prinsipper og kriterier for delegering av beslutningsmyndighet fra styret og fastsetter beslutningsstrukturen med tilhørende beløpsgrenser.

Kredittpolicyer operasjonaliserer bankens risikostrategi. Kredittpolicyene gir generelle bestemmelser om hva og hvem banken finansierer, og særskilte bestemmelser for utvalgte produkter og bransjer.

Retningslinjer for porteføljestyling legger føringer for konsernets styring av kredittporteføljen.

Policy for operasjonell risiko understøtter og ivaretar de føringer som er gitt for operasjonell risiko i øvrige styrende dokumenter. Policy for operasjonell risiko tydeliggjør konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av operasjonell risiko.

Policy for compliancerisiko skal understøtte og ivareta de føringer som er gitt for compliancerisiko i øvrige styrende dokumenter. Policy for compliancerisiko tydeliggjør konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av compliancerisiko.

Policy for hvitvasking og terrorfinansiering legger føringer for konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av hvitvasking og terrorfinansiering.

Sikkerhetspolicyens formål er å redusere sårbarheten og å styrke fellesskapet i SpareBank 1-alliansen, ivareta liv og helse, verdier, informasjon og aktiva på en god måte, og å tilrettelegge for målrettet samhandling innen hele sikkerhetsområdet i SpareBank 1-alliansen, samt effektiv utøvelse av styringsmodellen.

Policy for utkontraktering angir handlingsrommet og overordnede betingelser for utkontraktering av tjenester til tredjeparter.

IKT-strategi SpareBank1-alliansen gir de overordnede føringer for styringen av IKT-virksomheten for alle banker og produktselskaper i SpareBank 1-alliansen. Strategien beskriver hovedmål for kommende periode. Strategien skal bidra til at SpareBank 1-alliansens forretningsmessige mål nås, og den skal sikre at de IT-ressurser alliansen disponerer brukes mest mulig effektivt for å levere de tjenester kunder og ansatte ønsker. Strategien skal sikre sammenheng og konsistens mellom forretningsstrategier i alliansesamarbeidet og gjeldende IKT-strategi.

ORGANISASJONSKULTUR

Organisasjonskulturen er grunnmuren i konsernets risiko- og kapitalstyring og omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak, og SpareBank 1 Nord-Norge har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etisk regelverk («SNN-koden») som er kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen. «SNN-koden» setter fokus på holdninger og etikk, og hvordan forretninger med kunder og andre forbindelser utføres i SpareBank 1 Nord-Norge. «SNN-koden» utgjør et viktig element i styring av omdømmerisiko (se eget kapittel).

SYSTEMSTØTTE OG MÅLEMETODER

Konsernet har etablert systemstøtte og målemetoder som skal sikre tilstrekkelig styring og kontroll. Dette

innbefatter både strategisk, operasjonell, foretningmessig og risikomessig styring og kontroll. Sentrale systemer i denne sammenheng er strategisk målekort, porteføljestylingssystemet (PorTo), early warning-systemet og kvalitet- og risikostyringssystemet (Betr). Det er overordnet redegjort for disse nedenfor.

STRATEGISK MÅLEKORT

Strategisk målekort innbefatter sentrale indikatorer fordelt på fem ulike dimensjoner, herunder:

1. Posisjon
2. Kunde
3. Ansatt
4. Kvalitet
5. Økonomi

Indikatorene følges opp både på konsern-, region- og finanssenternivå.

PORTEFØLJESTYRINGSSYSTEMET (PORTO)

PorTo er konsernets viktigste system for å avlese og rapportere sentrale risikoparametere knyttet til utlånsporteføljen, herunder:

1. Misligholdssannsynlighet (PD)
2. Tap gitt mislighold (LGD)
3. Eksponering gitt mislighold (EAD)
4. Forventet tap (EL)
5. Uventet tap (UL)
6. Risikojustert avkastning
7. Tapsutsatte engasjementer

Porteføljestylingssystemet gir også oversikt over faktisk migrasjon og grunnlagsdata for validering og stresstesting.

EARLY WARNING

Konsernets early warning-system gir mulighet for løpende oppfølging av sentrale risikodrivere på kredittområdet. Dette er viktige indikatorer for bedre oppfølging av kundene og potensiell misligholdsutvikling. Informasjonen fra early warning-systemet er viktig for å fange opp sentrale utviklingstrekk hos utlånskundene på et tidligst mulig tidspunkt.

KVALITET- OG RISIKOSTYRING (BETR)

Konsernet har implementert et system, Betr, for å strukturere arbeidet med styring og kontroll av operasjonell risiko. Dette innbefatter blant annet forbedringstiltak, tap og hendelser, kundeklager og kartlegginger (lederbekreftelsen, egevaluering av styring og kontroll i henhold til Finanstilsynets moduler mv). Alle identifiserbare forbedringsområder, både som følge av tilbakemeldinger fra internrevisjonen og Finanstilsynet, og fra egne kontroller og analyser, registreres og følges opp i systemet. Ansvarliggjøring og automatisk oppfølging gjør at forbedringsarbeidet effektiviseres, og er et viktig ledd i konsernets kvalitets- og forbedringsarbeid.

OVERVÅKING OG RAPPORTERING

LEDERBEKREFTELSE (ÅRLIG)

Alle ledere i konsernet skal årlig foreta en vurdering av hvordan internkontrollen innenfor deres ansvarsområder er gjennomført. Dette skal gi konsernsjefen og styret et grunnlag for å kontrollere at risikostyringen er forsvarlig ivaretatt. Gjennomføringen av lederbekreftelsen koordineres av avdeling for risikostyring.

Formålet med lederbekreftelsen er:

1. Å kartlegge konsernets styrker og svakheter innen internkontroll og risikostyring, slik at nødvendige forbedringstiltak kan iverksettes.
2. Å legge grunnlaget for et aktivt engasjement og forståelse rundt internkontroll og risikostyring blant ledere på alle nivåer i konsernet.

Rapporteringen skal brukes aktivt i en lederutviklingsprosess som skaper økt forståelse for viktigheten av god risikostyring og kvalitet.

RISIKORAPPORT (KVARTALSVIS)

Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis til ledelsen og styret. Risikorapporten inneholder informasjon om status og utvikling i risikobildet, samlet og fordelt på de ulike risikotypene.

Risikorapporten tar utgangspunkt i risikostrategien, gjenopprettingsplanen og styrende dokumenter for hver enkelt risikotype. Status og utvikling med hensyn

til rammeutnyttelse, måloppnåelse og indikatorer rapporteres for hver risikokategori.

COMPLIANCERAPPORT (KVARTALSVIS/ÅRLIG)

Complianceavdelingen rapporterer årlig til ledelsen og styret i en egen rapport (*Årsrapport Compliance*), samt kvartalsvis gjennom risikorapporten til Avdeling for risikostyring. Årsrapporten oppsummerer Complianceavdelingens arbeid med å implementere og påse etterlevelse av regulatoriske krav i foretaket.

ICAAP (ÅRLIG)

Innledning

Konsernet gjennomfører årlig en samlet vurdering av konsernets risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Gjennom ICAAP skal konsernet konkludere på følgende spørsmål: «*Er konsernets soliditet, likviditet og finansiering tilstrekkelig sett opp mot den samlede risikoeksponeringen?*»

Ansvar for gjennomføring av ICAAP

ICAAP er styrets ansvar. Mer konkret innbefatter dette:

1. Styret har ansvar for å initiere ICAAP-prosessen og kapitalplanleggingen, samt godkjenne utforming og metodevalg.
2. Styret skal forsikre seg om at retningslinjer for kapitalplanlegging og -styring er kommunisert og implementert i hele foretaket. Styret skal yte støtte til og forsikre seg om at retningslinjene følges opp med tilstrekkelig autoritet og ressurser.
3. Styret skal påse at det jevnlig blir forelagt resultatene av ICAAP-prosessen. Rapporteringen skal være formell og skriftlig.
4. Styret har ansvaret for at kapitalplanlegging og styring av kapitalbehov er en integrert del av foretakets samlede risikostyring.

Avdeling for risikostyring er ansvarlig for:

1. Operasjonell gjennomføring og dokumentasjon av ICAAP-prosessen fra start til slutt.
2. Fremleggelse av ICAAP-dokumentasjonen for styret.

Internrevisjonen er ansvarlig for gjennomføring av den uavhengige vurderingen av konsernets ICAAP.

Grunnlaget for gjennomføring av ICAAP

Konsernets ICAAP er en integrert og oppsummerende del av et stort antall aktiviteter, vurderinger og rapportering som foretas gjennom året. Dette innefatter blant annet:

1. Risikorapporter (kvartalsvis)
2. Validering av IRB-systemet (årlig)
3. Lederbekreftelse (årlig)
4. Prognoser (løpende)
5. Kartlegging av styring og kontroll (årlig)
6. Gjenopprettingsplan (årlig)
7. ICAAP fra tilknyttede selskaper (årlig)

Metodikk for gjennomføring av ICAAP

ICAAP gjennomføres etter en etablert metodikk i henhold til regulatoriske og interne krav.

Startpunktet for gjennomføring av ICAAP er:

1. Vurdering av makroøkonomisk situasjon
2. Vurdering av regulatoriske rammebetingelser
3. Vurdering av konsernets risikoeksponering
4. Vurdering av konsernets styring og kontroll
5. Vurdering av konsernets finansielle stilling

Summen av dette danner konsernets nå-situasjon («as is») med tanke på både finansielle og operasjonelle forhold.

Deretter foretas det fremskrivinger av konsernets finansielle situasjon i ulike scenarioer og tidshorisonter, herunder:

1. Forventet finansiell utvikling
2. Nedgangsscenario #1
3. Nedgangsscenario #2

Basert på resultatene i de finansielle fremskrivingene, iverksettes det, i fremskrivingene, *tiltak i henhold til konsernets gjenopprettingsplan* (ref. også nærmere beskrivelse nedenfor).

Basert på denne metodikken og tilhørende vurderinger konkluderes det på om konsernets soliditet, likviditet og finansiering er tilstrekkelig sett opp mot den samlede risikoeksponeringen.

GJENOPPRETTINGSPLAN

INNLEDNING

EU sitt krisehåndteringsdirektiv (direktiv 2014/59/EU, heretter BRRD) omfatter krav om at bankene skal utarbeide gjenopprettingsplaner for å håndtere finansielt stressede situasjoner. Planene skal vedlikeholdes og oppdateres minst årlig, og planene skal godkjennes av styret. BRRD trådte i kraft 01.01.2019.

Et viktig formål med BRRD er å begrense kostnadene for skattebetalerne som følge av krise i et foretak, og unngå at krise i et systemviktig foretak truer finansiell stabilitet. BRRD legger vekt på at aksjonærer og kreditorer må bære sin andel av kostnadene når et foretak er i krise. Innskudd som dekkes av innskuddsgarantiordninger skal normalt skjermes fra tap.

Gjenopprettingsplanen ble godkjent av styret i mars 2019. På bakgrunn av dette utarbeidet Finanstilsynet krisetiltaksplan for SpareBank 1 Nord-Norge, tilsvarende som for øvrige store norske banker³.

HOVEDPUNKTENE I GJENOPPRETTINGSPLANEN

Konsernets gjenopprettingsplan er en integrert del av konsernets samlede planverk for krise- og kontinuitetsledelse (krise- og kontinuitetsplan).

Hovedpunktene i gjenopprettingsplanen er:

1. Styring og kontroll
2. Juridisk og operasjonell struktur
3. Gjenopprettingsindikatorer
4. Beredskapstiltak
5. Scenarioer
6. Kommunikasjon

Det er i 2019 arbeidet med å videreutvikle gjenopprettingsplanen. Det har vært særlig fokus på vurdering av gjenopprettingsindikatorer, beredskapstiltak, samt styring og kontroll.

Gjenopprettingsindikatorene er fastsatt på en slik måte at de skal være relevante og dekkende på tvers av ulike scenarioer. Gjenopprettingsindikatorene er relatert til:

1. Kapital/soliditet (CET1 mv.)
2. Likviditet og finansiering (LCR mv.)
3. Lønnsomhet (RoE mv.)
4. Eiendelskvalitet (EL mv.)
5. Kapitalmarkedet (rating mv.)
6. Makroøkonomi (Arbeidsledighet mv.)

Beredskapstiltakene er fastsatt på en slik måte at de skal være relevante og dekkende på tvers av ulike scenarioer. *Beredskapstiltakene* er relatert til:

1. Soliditet
2. Likviditet og finansiering
3. Lønnsomhet

Styring og kontroll er fastsatt på en slik måte at dette skal være relevante og dekkende på tvers av ulike scenarioer. Følgende hovedprinsipper er gjeldende:

1. Håndteringen skal være i tråd med konsernets overordnede planverk for krise- og kontinuitetsledelse skal
2. Styret skal beslutte iverksettelse av gjenopprettingsplanen.
3. Leder Risikostyring og Finanssjef er ansvarlig for identifisering av krisenivå.

³
<https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2019/fastsettel>

se-av-minstekrav-til-summen-av-ansvarlig-kapital-og-konvertibel-gjeld-mrel/

5 KREDITTRISIKO

5.1 OM KREDITTRISIKO

Kredittrisiko defineres som risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser i henhold til avtale. I et låneforhold består kredittrisikoen i at låntaker ikke oppfyller låneavtalen.

Kredittrisiko omfatter også *konsentrasjonsrisiko* og *restrisiko*. *Konsentrasjonsrisiko* er risiko som oppstår ved høy samlet eksponering på en enkelt motpart eller utsteder av sikkerhet. *Konsentrasjonsrisikoen* kan også være knyttet til motparter med virksomhet innen samme bransje eller geografisk område. *Restrisiko* er risikoen for at sikkerheter det tas hensyn til ved fastsettelse av kapitalkrav for kredittrisiko, er mindre effektive enn forventet. *Motpartsrisiko*, som oppstår blant annet gjennom derivathandel, behandles også under kredittrisiko.

Kredittrisiko i SpareBank 1 Nord-Norge er i hovedsak knyttet til ordinære utlånsporteføljer i personmarkedet og bedriftsmarkedet i morbank, eierandeler og forretningsmessige aktiviteter i datter- og tilknyttede selskaper, samt likviditetsporteføljen (se også kapittel om markedsrisiko).

5.2 STYRING OG KONTROLL

OVERORDNET

Konsernets risikovilje på området er *lav til moderat*.

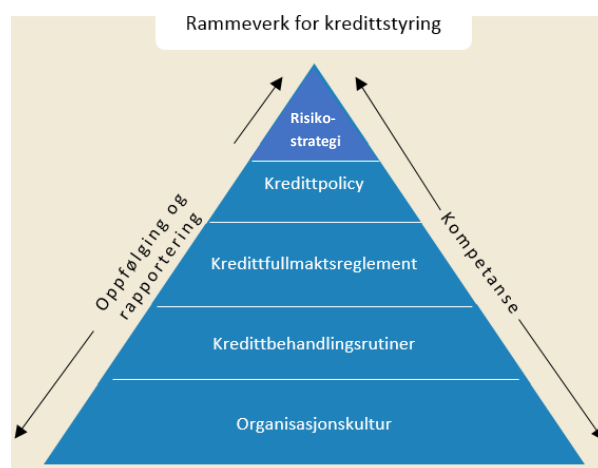
Styring av kredittrisiko i konsernet gjennomføres i tråd med kravene og anbefalingene i (ikke uttømmende):

1. Kapitalkravsregelverket
2. CRR/CRD IV-forskriften
3. EBA/GL/2017/11
4. Boliglånsforskriften
5. Forskrift utlånspraksis forbruksfinansiering (gjeldede fra mai 2019)
6. Finanstilsynets metodikk for risikobasert tilsyn

Styring og kontroll av kredittrisiko gjennomføres ved å sikre:

1. Et hensiktsmessig miljø for styring av kredittrisiko.
2. En hensiktsmessig kredittprosess.
3. En hensiktsmessig prosess for kredittadministrasjon, måling og overvåking av risiko.
4. En hensiktsmessig kontroll av prosessene for styring av kredittrisiko.

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har fastsatt overordnede kredittstrategiske føringer og rammer for styring og kontroll av kredittrisiko. Kredittrisikoen styres gjennom konsernets risikostategi, kredittpolicy, bevilgningsreglement, retningslinjer for porteføljestyling og kredittbehandlingsrutiner.

Figur 6 - Konsernets rammeverk for styring av kredittrisiko

STYRENDE DOKUMENTER

RISIKOSTRATEGI

Risikostategien angir overordnede prinsipper for kredittgivning og -oppfølging. Risikoviljen defineres gjennom overordnede kredittstrategiske rammer knyttet til portefølje, delportefølje og enkeltkunder. Dette danner grunnlaget for rapportering og oppfølging av den løpende risikoeksponeringen.

Dokumentet fastsettes av styret og oppdateres ved behov, minimum årlig. Status på kredittstrategiske rammer rapporteres kvartalsvis til styret av avdeling for risikostyring.

KREDITTPOLICY

Kredittpolicyen operasjonaliserer risikostrategien, beskriver ansvars- og rollefordeling, og fastsetter mer detaljerte kriterier for kredittvirksomheten. Policyen beskriver hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. Hensikten er å sikre at banken opptre ensartet og i tråd med eksterne rammebetingelser og interne krav. Dokumentet fastsettes av styret og oppdateres ved behov, minimum årlig.

BEVILGNINGSREGLEMENT

Bevilgningsreglementet definerer prinsipper og kriterier for delegering av beslutningsmyndighet fra styret, og fastsetter beslutningsstrukturen. Styret delegerer, innenfor gitte rammer, fullmakt til konsernsjef for det operasjonelle ansvaret for beslutninger i kredittsaker. Konsernsjef kan innenfor sine fullmakter delegerer videre fullmakter. Kredittfullmaktene differensieres etter volum og risiko. Dokumentet fastsettes av styret og oppdateres ved behov, minimum årlig.

RETNINGSLINJER FOR PORTEFØLJESTYRING

Retningslinjer for porteføljestyling fastsetter prinsippene for porteføljestyling. Dokumentet definerer ansvar, arbeids- og rollefordeling i rapportering, overvåking og styring av kredittporteføljen. Dette innbefatter utarbeidelse og iverksettelse av tiltak for å styre risikoen til et akseptabelt nivå. Dokumentet fastsettes av styret og oppdateres ved behov, minimum årlig.

KREDITTBEHANDLINGSRUTINER

Kredittbehandlingsrutinene regulerer ulike forhold knyttet til løpende kredittgivning og engasjementsoppfølging. Reglement for kredittinnvilgelse, rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer, vurdering av nedskrivningsbehov, utvidet kvartalsvis gjennomgang av vesentlige engasjement, utvidet årlig engasjementsoppfølging av store kunder og enkeltkunder er noen eksempler på rutiner som skal sikre bankdrift i henhold til konsernets risikovilje på området. Dokumentene utarbeides og oppdateres

løpende av Kredittavdelingen i samråd med forretningsenhetene.

ROLLER OG ANSVAR

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har definert roller og ansvar på området gjennom ovennevnte styrende dokumenter.

Styret fastsetter konsernets risikovilje på området, herunder overordnende risikorammer for kredittvirksomheten.

Konsernsjef har ansvar for å implementere styrevedtatte rammer og retningslinjer innen kreditt risiko, og sørger for at det utvikles systemer for overvåking, rapportering og oppfølging av kreditt risiko på engasjements- og porteføljenivå.

Forretningsenhetene har ansvar for å drive kredittvirksomheten innenfor de rammer som er nedfelt i styrende dokumenter, og sørger for overvåking og oppfølging av risiko i egen portefølje. Forretningsenhetene har ansvaret for å iverksette tiltak for å begrense bankens risiko når det er påkrevet.

Kredittavdelingen har ansvar for å utarbeide forslag til styrende dokumenter og endring i disse i samarbeid med avdeling for risikostyring. Kredittavdelingen skal bidra til gode kredittprosesser i forretningsenhetene, og overtar ansvaret for misligholdte- og tapsutsatte kunder etter gitte kriterier. Avdelingen bidrar til gjennomføring av tiltak ved avvik fra de kredittstrategiske rammene. Videre har avdelingen ansvar for den kvalitative valideringen av IRB-systemet.

Avdeling for risikostyring utfører uavhengig kontroll av risikostyringsprosessene. Dette innebærer å overvåke og bidra til at konsernet etablerer et rammeverk for styring av kreditt risiko som tilfredsstiller regulatoriske krav og behovet for robuste interne styringsprinsipper. Videre skal avdelingen påse at konsernets risikovilje ligger betryggende innenfor konsernets risikoevne, og at risikoeksponeringen til enhver tid ligger innenfor fastsatte risikorammer (risikovilje). Avdelingen vurderer videre om konsernets forslag til kvartalsvis tapsoppgjør er i samsvar med gjeldende regulatoriske krav og interne retningslinjer.

Internrevisjonen utfører uavhengige kontroller av utlånsvirksomheten og rapporterer resultater og eventuelle avvik direkte til forretningsenhetene, avdeling for risikostyring, compliance, konsernledelsen og styret.

Eksternrevisjonen foretar uavhengige vurderinger av tapsavsetninger og tapsutsatte engasjement.

RAPPORTERING

Risikoeksponeringen på området rapporteres kvartalsvis til styret gjennom Avdeling for risikostyring sin risikorapport. Rapporteringen innbefatter blant annet:

1. Kredittporteføljens egenskaper og utvikling.
2. Eksponeringer fordelt på ulike dimensjoner.
3. Risikomigrering i porteføljen, herunder utvikling i de ulike parameterne i A-IRB.
4. Utvikling innen konsentrasjonsrisiko.
5. Status på og utvikling innen de kredittstrategiske rammene.

Kredittavdelingen utarbeider løpende rapporter som oppsummerer ulike aktiviteter og tiltak på området. Rapporteringene innbefatter blant annet:

1. Overvåkingen av høyrisikokunder
2. Watchlister
3. Oppfølging av covenants
4. Utvidet gjennomgang av vesentlige engasjement
5. Fornying av kreditter
6. Tapsrapport
7. ECL

Det gjennomføres løpende validering av kredittmodellene. Valideringsprosessen resulterer i en årlig valideringsrapport som vedtas av styret. For detaljert beskrivelse av konsernets valideringsprosess vises det til eget kapittel om IRB-metoden.

Utover nevnte faste rapporteringer har Kredittavdelingen og Avdeling for risikostyring ansvaret for rapportering ved behov eller ved spesielle hendelser innen kredittområdet.

SIKKERHETER OG ANDRE RISIKOREDUSERENDE TILTAK

Konsernet benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen. De vanligste formene for sikkerheter i personmarkedet er fast eiendom som bolig og fritidseiendom. Sikkerheter i andre objekter enn fast eiendom er begrenset på personmarkedet. I bedriftsmarkedet er næringseiendom, skip og fartøy vanlige sikkerheter. I tillegg er pant i bankinnskudd, driftstilbehør, varelager, fordringer og ulike konsesjoner utbredt.

Verdifastsettelse av sikkerhetsobjektene baserer seg på prinsippene om at omsetningsverdien skal vurderes konservativt og i størst mulig grad basere seg på objektive verdivurderingskriterier. Kilden som benyttes for å fastsette omsetningsverdi kan være (ikke uttømmende) bokført verdi, intern vurdering basert på fastsatte kriterier, ekstern meglers verdivurdering, takst eller salgssum. *Omsetningsverdien* er bankens vurdering av objektets markedsverdi, forutsatt frivillig salg på måletidspunktet. *Realisasjonsverdien* er omsetningsverdien redusert til en verdi som skal gjenspeile objektets verdi ved realisasjon i kraftig lavkonjunktur. Reduksjonsfaktorene som benyttes for å redusere omsetningsverdien til realisasjonsverdi gir et anslag på mulig verdifall for et objekt, og avhenger av objekttype og betegnelse. Verdifallet tar høyde for kraftig lavkonjunktur, samt markedets kunnskap om at omsetningen skjer som følge av mislighold/konkurs. Konsernet har retningslinjer for frekvens på oppdatering av omsetningsverdi på de ulike sikkerhetsobjektene.

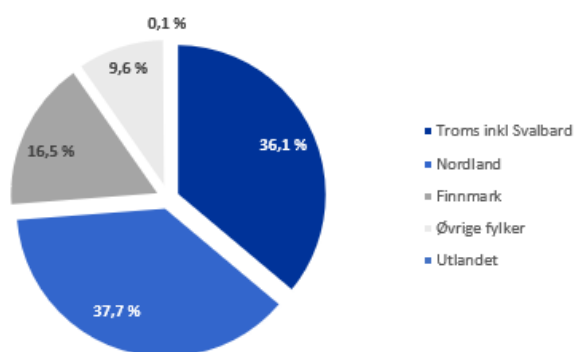
I tillegg til sikkerhet i objekter kan banken i enkelte tilfeller ha vilkår om negativ pantsettelse i avtalen overfor kunden. Negativ pant begrenser kundens adgang til å pantsette sine eiendeler til andre långivere.

Kausjoner i form av selvskyldnerkausjon, enkel kausjon eller andre former for kausjoner benyttes også for å redusere kredittrisiko. En kausjon er en avtale mellom långiver og kausjonist om at kausjonisten stiller seg ansvarlig for et lån, helt eller delvis, ved siden av låntaker. Garantistiller kan være bedrifter, privatpersoner, banker og i enkelte tilfeller det offentlige. Kausjonens omsetningsverdi fastsettes ut i fra kausjonistens evne til å betjene kausjonsansvaret,

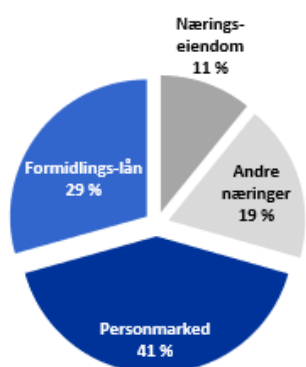
samt kausjonistens kredittverdighet. Der hvor bedrifter er kausjonist, påvirkes omsetningsverdi av kausjonistens kredittverdighet, samt kausjonistens finansielle situasjon basert på regnskapsinformasjon.

5.3 RISIKOEKSPONERING

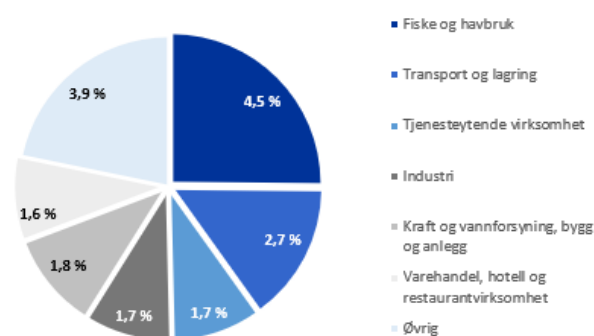
Konsernets primære geografiske markedsområde er knyttet til konsernets visjon «For Nord-Norge», og består av fylkene Finnmark, Troms og Nordland. Figuren nedenfor viser konsernets utlån, ekskludert formidlingslån, fordelt på fylke. Per 31.12.2019 har konsernet størst eksponering i Nordland fylke, med brutto utlån på MRDNOK 32,7. Slik det fremgår av figurene nedenfor har konsernet en høy andel av kunder i privatmarkedet, samt en veldiversifisert bedriftsmarkedsportefølje.

Figur 7 - Brutto utlån fordelt på geografisk område

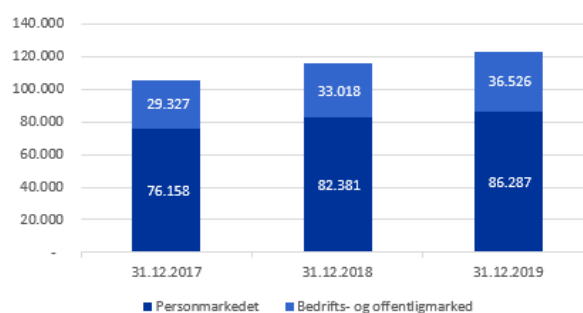

Figur 8 - Utlånsporteføljenes segmentfordeling inkludert formidlingslån

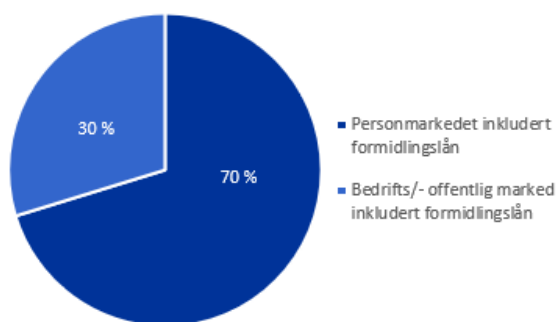

Figur 9 - Utlån til andre næringer som andel av konsernets brutto utlån

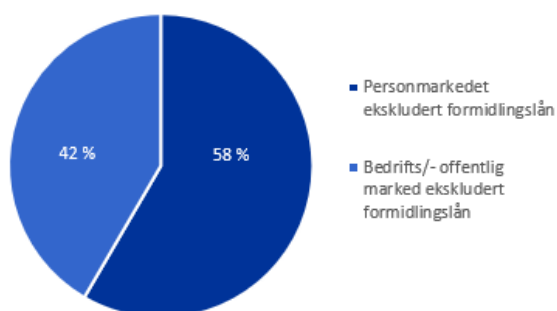
Figuren nedenfor viser volumutviklingen for brutto utlån i konsernet. Tallene inkluderer lån etablert i SpareBank 1 Nord-Norge som senere er overført til SpareBank 1 Boligkreditt. Konsernets brutto utlån til kunder utgjør MRDNOK 122,8 per 31.12.2019, tilsvarende en årsvekst på 6,4 prosent. Utlånene fordeler seg med ca. 70 prosent innen personmarkedet og ca. 30 prosent innen bedriftsmarkedet og offentlig sektor, illustrert i figuren nedenfor. Veksten fordeler seg med 4,7 prosent i personmarkedet og 10,6 prosent i bedriftsmarkedet og offentlig sektor. Den relative veksttaket innenfor bedriftsmarkedet er tiltakende, noe som forklares av konsernets satsing på små og mellomstore bedrifter (SMB).

Figur 10 - Utlånsvekst i personmarkedet og bedrifts- og offentligmarked

Figur 11 - Andel utlånsvolum per segment inkl. formidlingslån

Figur 12 - Andel utlånsvolum per segment ekskludert formidlingslån

5.4 MISLIGHOLD OG NEDSKRIVNINGER

Konsernet har egne rutiner for å identifisere og følge opp høyrisikokunder gjennom watch-lister og early-warning-systemer. Rutinene skal bidra til å avdekke og håndtere risiko, sikre et system for iverksettelse av tidlig tiltak opp mot kunden, og minimere konsernets tap.

MISLIGHOLD

Et engasjement anses som mislighet dersom ett av de følgende kriteriene er oppfylt:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr 1000, eller:

- Når banken holder det for usannsynlig at kunden vil overholde sine betalingsforpliktelser som følge av:
 - Vesentlige finansielle problemer hos debitor
 - Betalingsmislighold eller andre kontraktsbrudd
 - Kunden er gitt nye vilkår (spesielle innrømmelser) som følge av finansielle problemer
 - Sannsynlighet for gjeldsforhandling eller konkurs større enn 50 prosent
 - At det av andre grunner anses som sannsynlig at kunden ikke vil overholde sine forpliktelser.

SpareBank 1 Nord-Norge har egne rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer på personmarkedet og på bedriftsmarkedet. Rutinene beskriver hva som skal foretas i ulike faser av misligholdarbeidet, og hvem som er ansvarlig for de ulike delprosessene.

RESTRUKTURERTE ENGASJEMENT

Et engasjement ansees å være restrukturert dersom en prosess medfører endring av opprinnelig kredittavtale til gunst for kunden, og/eller med bedre betingelser enn andre kunder med tilsvarende risikoprofil ville fått, og endringen ikke ville ha blitt innvilget hvis kunden ikke var i finansielle problemer.

Typiske kjennetegn er vesentlige betalingslettelser i form av endringer i rentebetingelse og/eller avdragslettelser, konvertering av gjeld til andre finansielle instrumenter, og gjeldsettergivelse.

NEDSKRIVNINGER/IFRS 9 (ECL)

Etter tidligere regnskapsregler (IAS 39) skulle nedskrivninger for tap bare finne sted når det var objektive bevis for at en tapshendelse hadde inntruffet etter første gangs balanseføring. Etter implementering av IFRS 9 fra 01.01.2018 skal tapsavsetningene innregnes basert på forventet kredittap (ECL). Konsernets generelle modell for nedskrivninger av finansielle eiendeler i IFRS 9 gjelder for finansielle eiendeler målt til amortisert kost, og som ikke hadde inntrufne tap ved første gangs balanseføring. I tillegg er

også finansielle garantikontrakter som ikke måles til virkelig verdi over resultatet og leieavtalefordringer omfattet.

Målingen av avsetningen for forventet tap i den generelle modellen avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Ved førstegangs balanseføring og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs balanseføring, skal det avsettes for 12-måneders forventet tap. 12-måneders forventet tap er det tapet som er forventet å inntreffe over levetiden til utlånet, men som kan knyttes til begivenheter som inntreffer de første 12 månedene. Hvis kredittrisikoen har økt vesentlig etter førstegangsinnregning skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Forventet kredittap er beregnet basert på nåverdien av alle kontantstrømmer over gjenværende forventet levetid, det vil si forskjellen mellom de kontraktsmessige kontantstrømmer i henhold til kontrakten, og den kontantstrømmen som banken forventer å motta, diskontert med effektiv rente på instrumentet.

I tillegg til den generelle modellen er det egne prinsipper for utstedte, herunder reforhandlede lån som behandles som nye, og kjøpte lån hvor det er påløpt kredittap ved førstegangs balanseføring. For disse beregnes en effektiv rente som tar hensyn til forventet kredittap, og ved endringer i forventede kontantstrømmer skal endringen diskonteres med den opprinnelig fastsatte effektive renten og resultatføres. For disse eiendelene er det dermed ikke behov for å overvåke hvorvidt det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko etter førstegangs balanseføring da forventet tap over hele levetiden uansett skal tas hensyn til.

For å beregne forventet kredittap i henhold til IFRS 9 kategorisere alle eiendelene i trinn, herunder:

1. **Trinn 1:** Ikke vesentlig høyere kredittrisiko enn ved innvilgelse.
2. **Trinn 2:** Vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, men ikke objektive bevis på mislighold eller tap.
3. Vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, og objektive bevis på mislighold eller tap.

I trinn 1 er tapsavsetningen forventet tap de neste 12 måneder. I trinn 2 og 3 er tapsavsetningen forventet tap over eiendelens levetid.

For å beregne forventet kredittap benytter SpareBank 1 Nord-Norge en tapsmodell som er utviklet i samarbeid med de øvrige bankene i SpareBank 1-alliansen. Tapsmodellen er basert på bankens kredittmodeller (IRB), herunder estimerer for PD, LGD og EAD. I modellen benyttes PD og andre objektive hendelser for å kategorisere eiendelene i de ulike trinnene, mens LGD benyttes for å beregne forventet tap. Til forskjell fra hvordan kredittmodellene benyttes for kapitaldekningsformål, er modellen for tapsavsetninger en "point-in-time"-modell og forventningsrett på et gitt tidspunkt.

Tapsavsetningene inkluderer også forventede tap på eiendeler som ikke er bokført i balansen, herunder garantier og ubenyttede kredittrammer mv.

Tapsavsetningene består av:

1. **Trinn 1:** Dette er startpunktet for alle finansielle eiendeler omfattet av tapsmodellen. Alle eiendeler som ikke har vesentlig høyere kredittrisiko enn ved første gangs innregning, får en avsetning for tap som tilsvarer 12 måneders forventet tap. På dette trinnet ligger alle finansielle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller trinn 3.
2. **Trinn 2:** På dette trinnet ligger finansielle eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden første gangs innregning, men hvor det ikke er objektive bevis for mislighold eller tap. Forventet tap er her beregnet over lånets løpetid.

Konsernet definerer det som en vesentlig økning av kredittrisiko dersom engasjementets beregnede misligholdssannsynlighet (PD) har økt. Både absolutte og relative endringer i PD er brukt som kriterie for å flytte et engasjement over til trinn 2. Den viktigste faktoren for en vesentlig endring i kredittrisiko er kvantitativ endring i PD på balansedagen sammenlignet med PD ved første gangs innregning. Endring i PD med over 150 prosent er satt som grense for en

vesentlig endring. I tillegg må PD være høyere enn 0,60 prosent i etterkant av økning.

Engasjementer der det har vært mer enn 30 dagers betalingsforsinkelse vil alltid flyttes til trinn 2. Det gjøres også en kvalitativ vurdering basert på hvorvidt engasjementet har vesentlig endring i kredittrisiko dersom det settes på særskilt overvåking eller det er gitt betalingslettelser.

3. **Trinn 3:** Alle finansielle eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, og hvor det er objektive bevis for mislighold eller tap på balansedagen, ligger i dette trinnet. Forventet tap over lånets løpetid beregnes. Dette trinnet omfatter finansielle eiendeler som etter tidligere regelverk (IAS 39) ble definert som misligholdte og tapsnedskrevne engasjementer.

En eiendel flyttes fra kategori 2 til kategori 1 når:

1. Kunden har hatt en positiv utvikling i risiko, slik at økningen i kredittrisiko siden innvilgelse ikke lenger er vesentlig.
2. Kunden fjernes fra «særskilt overvåking».
3. Engasjementet blir restrukturert med vilkår som tar hensyn til forholdene som forårsaket at kunden ble satt til «særskilt overvåking».

En eiendel flyttes fra kategori 3 til kategori 2 når:

1. Det ikke lenger foreligger objektive bevis for mislighold eller tap, men økningen i kredittrisiko siden innvilgelse fortsatt er vesentlig.

En eiendel flyttes fra kategori 3 til kategori 1 når:

1. Det ikke lenger foreligger objektive bevis for mislighold eller tap, og økningen i kredittrisiko siden innvilgelse ikke lenger er vesentlig.

Beregningen av forventet kredittap gjøres månedlig gjennom året og tar utgangspunkt i en objektiv og sannsynlighetsvektet analyse av alternative utfall, der det også tas hensyn til tidsverdien av forventede kontantstrømmer. Analysen baseres på relevant informasjon som er tilgjengelig på tidspunktet for

rapportering og bygger på tre makroøkonomiske scenarier for å ta hensyn til ikke-lineære aspekter av forventede tap. De ulike scenarier benyttes for å justere aktuelle parametere for beregning av forventet tap, og et sannsynlighetsvektet gjennomsnitt av forventet tap i henhold til respektive scenarier innregnes som tap.

De ulike makroøkonomiske scenariene er

1. Base case scenario (nåværende makroøkonomiske situasjon)
2. Stress case scenario (vesentlig økonomisk nedgangskonjunktur)
3. Høykonjunktur

For å vurdere sannsynlighetsutfallet for de ulike scenariene har banken etablert en komite som vurderer faktorer som global og nasjonal PMI, rentebaner, nasjonal og regional arbeidsledighet, kapasitetsutnyttelse og nasjonal og lokal utvikling i eiendomspriser mv. Per 31.12.2019 vurderer banken de makroøkonomiske utsiktene som gode, men det foreligger usikkerhet om foreløpig rentetopp, utflating av vekst i Nord-Norge og et stabilisert boligmarked. Komiteen anser nåværende situasjon som en konjunkturtopp, og flere indikatorer tyder på utflating. Med det som bakgrunn vektlegges base case scenario høyest, stress scenario nest høyest og høykonjunktur scenario lavest.

Banken benytter ulike faktorer på PD og LGD for å estimere utvikling i porteføljen innenfor de ulike scenariene. Både innenfor PM og BM foretas det justering av PD og LGD i tråd med hvordan de ulike scenarioene forventes å påvirke disse faktorene. I stress-scenarioet øker faktorene vesentlig, mens de i høykonjunktur-scenarioet reduseres moderat.

I henhold til IFRS 9 beregnes tapsavsetninger for finansielle eiendeler i trinn 1, 2 og misligholdte trinn 3 som nåverdien av forventet eksponeringen (EAD), multiplisert med tapssannsynlighet (PD), multiplisert med tap ved mislighold (LGD).

Tapsavsetninger på bokførte utlån i balansen er presentert som reduksjon av eiendelen, og tapsavsetninger på eiendeler som ikke er bokført i balansen er presentert som en økning i gjeld.

Når det er overveiende sannsynlig at tap er endelig, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket av tidligere foretatte individuelle tapsavsetninger føres mot avsetningene. Konstaterte tap uten dekning i tapsavsetningene, samt over- eller underdekning sett mot tidligere tapsavsetninger resultatføres. Verdiendringen, eller tap, er delt inn i følgende typer:

1. Periodens endring i tapsavsetninger (trinn 1-3)
2. Konstaterte tap
3. Inngang på tidligere avskrevne tap

5.5 IRB-METODEN

IRB-systemet omfatter de modeller, organisering, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer, rammeverk, interne retningslinjer og rutiner som er knyttet til klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko.

Bruk av IRB-systemet betinger kvalitet, involvering, etterlevelse og transparens i hele verdikjeden. Dette innebærer robuste kvantitative metoder for måling av risiko, kvalitet i de administrative prosessene som frembringer data til de kvantitative metodene, og krav til at organisasjonen integrerer og benytter dataene i risikostyring på alle relevante nivå.

MODELLUTVIKLING, KONTROLL OG ENDRINGER

SpareBank 1 Nord-Norge fikk i januar 2007 tillatelse til å benytte IRB-modeller for kredittrisiko. I februar 2015 fikk banken i tillegg godkjenning for å benytte avansert IRB-metode for foretaksporteføljen. Modellene er utviklet i SpareBank 1-alliansen, med alliansens felles Kompetansesenter for kredittmodeller (KFK) som førende for modellutvikling og design.

SpareBank 1 Nord-Norge, ved styret, har et selvstendig ansvar for å sikre at IRB-systemet brukes og etterleves i henhold til gjeldende regelverk og vilkårene i IRB-tillatelsen. For å sikre at modellene er tilstrekkelig presise, samt at de anvendes som forutsatt, kontrolleres og valideres IRB-systemet løpende (kvantitativt og kvalitativt). Alle modellendringer vedtas av konsernets styre og implementeres av avdeling for risikostyring. Konsernets

valideringsprosess er nærmere beskrevet i et eget kapittel nedenfor.

Internrevisor reviderer, på oppdrag fra styret, IRB-systemet regelmessig og minimum årlig. Revisjonen innbefatter både kvantitativ validering og kvalitativ validering. Formålet med revisjonen er å gi styret og ledelsen en uavhengig og nøytral vurdering av IRB-systemet. I tillegg gir internrevisjonen innspill til forbedringer knyttet til IRB-systemet.

KREDITTMODELLER

SpareBank 1 Nord-Norge benytter egenutviklede modeller for å estimere misligholds sannsynlighet (PD), eksponering ved mislighold (EAD), tapsgrad ved mislighold (LGD), forventet tap (EL) og uventet tap/risikojustert kapital (UL). Kredittmodellene benyttes for risikoklassifisering, porteføljestyling og beregning av kapitalbehov. Risikoklassifiseringssystemet beregner kredittrisiko i låneporteføljen på enkeltkontonivå, og systemet er hovedsaklig basert på komponentene i figuren nedenfor.

Misligholdssannsynlighet	Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12-måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall
Eksponering ved mislighold	En beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold
Tapsgrad ved mislighold	En beregnet størrelse på hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser
Forventet tap	Beløpet man statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12-måneders periode
Risikoklasse	Kunden får tildelt en risikoklasse basert på sannsynligheten for mislighold
Risikojustert kapital	En størrelse som beskriver hvor mye kapital konsernet må sette av som buffer for fremtidige uventede tap
Risikoprising	SpareBank 1 Nord-Norge er opptatt av å prise risiko riktig, og har en prismodell som beregner pris ut fra risikoen i engasjementet

Figur 13 - Hovedkomponenter i risikoklassifiseringssystemet

MISLIGHOLDSSANNYSLIGHET – PD (PROBABILITY OF DEFAULT)

Misligholdssannsynlighet, PD er sannsynligheten for at en kunde misligholder sine forpliktelser i løpet av en 12 måneders periode. Et engasjement anses som misligholdt dersom ett av kriteriene for mislighold, beskrevet i kapittel 5.4, er oppfylt. Engasjementene klassifiseres i risikoklasser ut fra misligholdssannsynligheten.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall, samt ikke-finansielle variabler, som atferd og alder. Engasjementene klassifiseres deretter i risikoklasser utfra anslått misligholdssannsynlighet, hvor risikoklassene A-I er forbeholdt friske kunder, og risikoklasse J/K er for kunder med misligholdte eller nedskrevne engasjement. PD-nivået for de ulike risikoklassene er presentert i tabellen nedenfor.

PD-modellene til SpareBank 1 er kalibrert inn mot langsiktig utfall, med et samlet misligholdsnivå som skal reflektere misligholdet over en idealisert syklus med både normale år og kriseår. Den regulatoriske PD-

modellen er kalibrert mot et noe høyere langsiktig nivå for misligholdsrate enn konsernets egen vurdering av langsiktig utfall. Videre har Finanstilsynet lagt føringer for laveste nivå for regulatorisk misligholdssannsynlighet, der boliglånskunder har minste PD på 0,20 %. Dette medfører at det i regulatorisk rapportering ikke fremkommer noen kunder i risikoklasse A.

EKSPONERING VED MISLIGHOLD – EAD (EXPOSURE AT DEFAULT)

Eksponering ved mislighold, EAD, defineres som eksponeringen banken har til en kunde ved et eventuelt fremtidig mislighold. Kredittkonverteringsfaktoren, KF, defineres som andelen av ubenyttet ramme som vil være trukket og utestående på det tidspunktet kunden går i mislighold. For personmarkedet benyttes en KF på 100 % for trekkrettigheter, hvilket betyr at det forutsettes at eksisterende ubenyttede rammer er fullt trukket opp ved mislighold. For kredittrammer i bedriftsmarkedssegmentet benyttes ulike konverteringsfaktorer.

Risikoklasse	Nedre grense	Øvre grense	Ratingskala S&P	Ratingskala Moody's
A	< 0,00 %	0,10 %]	AAA - A-	Aaa – A3
B	< 0,10 %	0,25 %]	BBB+ - BBB	Baa1 – Baa2
C	< 0,25 %	0,50 %]	BBB-	Baa3
D	< 0,50 %	0,75 %]	BB+	Ba1
E	< 0,75 %	1,25 %]	BB	Ba2
F	< 1,25 %	2,50 %]	BB-	Ba3
G	< 2,5 %	5,00 %]	B+	B1
H	< 5,00 %	10,00 %]	B	B2
I	< 10,0 %	99,99 %	B- - CCC/C	B3 – Caa3/C
J	100 % - mislighold over 90 dager			
K	100 % - engasjement med tapsavsetning			

Tabell 2 - PD-nivå for risikoklasser

TAPSGRAD VED MISLIGHOLD – LGD (LOSS GIVEN DEFAULT)

Tapsgrad ved mislighold, LGD, angir det forventede tapet som kan oppstå dersom kunden misligholder sine forpliktelser. LGD-modellen tar hensyn til blant annet realisasjonsverdien av de sikkerheter kunden har avgitt. Det potensielle tapet som modellen beregner er et anslag for potensielt tap i en kraftig lavkonjunktur.

LGD-beregninger for boliglån er regulert gjennom LGD-gulvet og Finanstilsynets referansemodell. Regulatorisk bestemmelser stiller krav til at EAD-vektet gjennomsnittlig LGD for boliglånsporteføljen skal være minst 20 prosent. Videre har Finanstilsynet utviklet en egen referansemodell for LGD. I henhold til rundskriv 8/2014 kalibreres bankens LGD-modeller slik at gjennomsnittlig LGD for bankens portefølje ikke er lavere enn gjennomsnitt LGD fra Finanstilsynets LGD-modell.

FORVENTET TAP – EL (EXPECTED LOSS)

Forventet tap, EL, er det beløpet banken statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneder periode. Forventet tap beregnes ved å multiplisere PD, EAD og LGD.

UVNTET TAP/RISIKOJUSTERT KAPITAL – UL (UNEXPECTED LOSS)

Uvntet tap/risikoustert kapital angir tap utover det forventede tapet (EL, ref. ovenfor). Parameteren beskriver hvor mye kapital foretaket mener som er nødvendig for å dekke den faktiske risikoen selskapet har påtatt seg. Risikoustert kapital beregnes med et konfidensnivå på 99,9 prosent.

VALIDERING

INNLEDNING

Konsernet har utviklet en prosess for løpende videreutvikling og etterprøving av IRB-systemet. Formålet med valideringsprosessen er å sikre at:

1. IRB-systemet er tilpasset porteføljene det anvendes på
2. Forutsetningene som IRB-systemet bygger på er rimelige
3. IRB-systemet måler det som det er tiltenkt å måle
4. IRB-systemet er godt integrert i organisasjonene, og at det utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstaking
5. SpareBank 1 Nord-Norge etterlever regulatoriske krav på området

Valideringsprosessen består av to hovedområder: kvantitativ validering og kvalitativ validering. Førstnevnte benytter empiriske data, og omfatter alle valideringsaktiviteter tilknyttet beregning av statistiske parametere for kredittmodellene. Dette innebærer blant annet benchmarking, backtesting og evaluering av diskriminerende egenskaper, og skal sikre at benyttede estimer holder tilstrekkelig nivå og kvalitet. Den kvalitative valideringen har som mål å kontrollere og kvalitetssikre anvendelsen av IRB-systemet i organisasjonen. Kvalitativ validering undersøker blant annet om modellene anvendes i henhold til anvendelseskravene, om utarbeidet retningslinjer er adekvate, samt at etterlevelse av disse er tilfredsstillende.

Figur 14 - Konsernets prosess for validering av IRB-systemet

Valideringsprosessen koordineres av avdeling for risikostyring. Resultatene fra valideringsprosessen oppsummeres årlig i en rapport til styret og danner grunnlaget for styrets vurdering av IRB-systemet.

Bankene i SpareBank 1-alliansen benytter «data pools», der datagrunnlaget for valideringen består av data både på alliansenivå og lokalbanknivå. Dette datagrunnlaget benyttes som utgangspunkt i bankenes kvantitative validering av IRB-modellene. Den kvantitative valideringen gjennomføres av valideringsansvarlige i avdeling for risikostyring. Den kvalitative valideringen utføres parallelt av Kredittavdelingen. Valideringsansvarlige utarbeider en kvantitativ og kvalitativ valideringsrapport som fremlegges styringsforum for risiko- og kapitalstyring (RIKAP). Nevnte forum, i samarbeid med valideringsansvarlige, anbefaler eventuelle endringer på bakgrunn av valideringsresultatene. Anbefalte endringer fra forumet behandles, og eventuelt vedtas, av styret.

KVALITATIV VALIDERING

I den kvalitative valideringen kontrolleres en rekke områder for å kvalitetssikre integreringen og anvendelsen av IRB-systemet. Områder for kvalitativ validering er som følger:

1. Rammeverk, rutiner og dokumentasjon
2. Organisering og organisasjonskultur
3. Kompetanse
4. Data, modeller og klassifisering
5. Rapportering/lederbekreftelse
6. Validering og stresstesting
7. Oppfølging av forbedringsområder

Det foretas en gjennomgang for hvert område og hva banken gjør i daglig anvendelse, hvordan arbeidet er dokumentert og fulgt opp i praksis. Videre foretas det en vurdering av hvorvidt kvalitative krav er oppfylt, og hvilke eventuelle forbedringsområder det bør fokuseres på i det videre arbeidet.

Siste valideringsrapport viser at IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og systemet danner grunnlaget for bankens risikovurderinger og risikostyring.

KVANTITATIV VALIDERING

I den kvantitative valideringen valideres modellene for PD, EAD, LGD og EL i henhold til regulatoriske krav. For hver enkel modell foretas det en vurdering av datagrunnlaget, modellenes diskriminerende egenskaper, modellenes treffsikkerhet og stabiliteten i estimatene.

Det foretas en gjennomgang av datagrunnlaget for de ulike modellene for å vurdere om dataene valideringen bygger på er av tilfredsstillende kvalitet. Grunnlaget skal være representativ for SpareBank 1 Nord-Norges portefølje. Kravet om tilfredsstillende kvalitet innebærer at datagrunnlaget har en kvalitet som gjør det mulig å sammenligne estimerte verdier med faktiske utfall.

I valideringen av modellenes diskriminerende egenskaper etterprøves modellenes evne til å skille mellom sterke og svake kunder over tid og over ulike segment. Rangeringsevnen til PD-modellen testes ved å analysere om faktisk mislighold blant kunder med lav misligholdssannsynlighet er lavere enn misligholdsnivået blant kunder med høyere misligholdssannsynlighet. For LGD-modellen foretas det analyser av modellens evne til å skille mellom kunder med høy og lav tapsgrad. Videre testes også EAD-modellens evne til å rangere kunder med høyest og lavest konverteringsfaktor. Modellen for personmarkedet benytter konverteringsfaktor 1, og rangerer derfor ikke på ulike kunder. Rangeringsevnen testes dermed kun for bedriftsmarkedets EAD-modell.

I valideringen av modellenes treffsikkerhet undersøkes det om modellene er kalibrert på riktig nivå. Dette innebærer å vurdere om modellenes estimerer samsvarer med faktiske utfall, innenfor ulike kategorier og totalt sett. Modellene skal bidra til økt kunnskap om det absolutte nivået på kredittisiko, noe som er viktig for at modellene skal kunne brukes til å styre og kontrollere risikoen.

Siste valideringsrapport viser at kvaliteten på datagrunnlaget til de ulike modellene er i henhold til kravene. Eventuelle usikkerheter i datagrunnlaget tas høyde for gjennom sikkerhetsmarginer.

PD-modellene for både person- og bedriftsmarkedet har svært gode diskriminerende egenskaper.

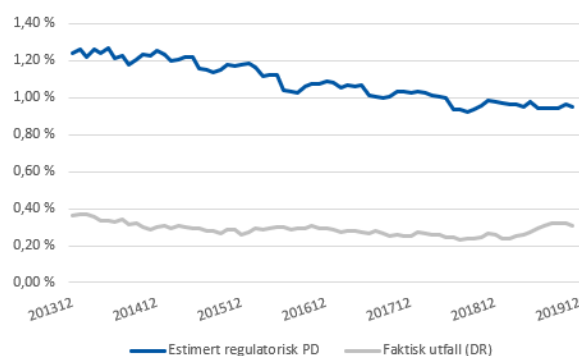
Modellene estimerer med gode marginer, i henhold til kravene. PD-modellene er kalibrert mot langsiktig utfall. Regulatorisk kalibrering av disse for begge kundesegmentene er noe høyere enn konsernets egne estimer for langsiktig utfall. For bedriftsmarkedets LGD-modell er rangeringsevnen utfordrende å vurdere som følge av manglende eller få realisasjoner i de beste LGD-klassene. EAD-modellen for bedriftsmarkedet er finmasket, og det er foretatt justeringer for å styrke diskrimineringssevnen. I vurderingen av nivå på LGD-modell og EAD-modell er kravet om estimer for alvorlig lavkonjunktur spesielt viktig. EAD-modellene for rammelån vurderes nivåmessig å oppfylle dette kravet. LGD-modellene vurderes overordnet å gi robuste resultater. I 2019 er det implementert justeringer i modellene som et resultat av funnene i valideringsprosessen.

Overordnede observasjoner av estimer og utfall for nevnte modeller er presentert i følgende avsnitt.

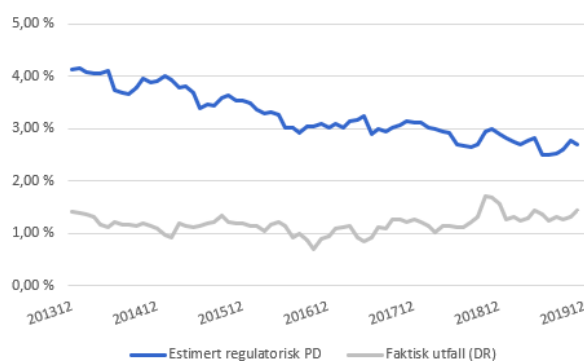
PD-MODELLER

Figurene nedenfor viser estimert antallsvektet regulatorisk PD og observert mislighold (default rate, DR). For personmarkedet er nivået på estimert PD delvis styrt av Finanstilsynets krav som er satt gjennom deres referansemodell. Det er gode marginer mellom estimerte verdier og faktisk utfall for hele perioden.

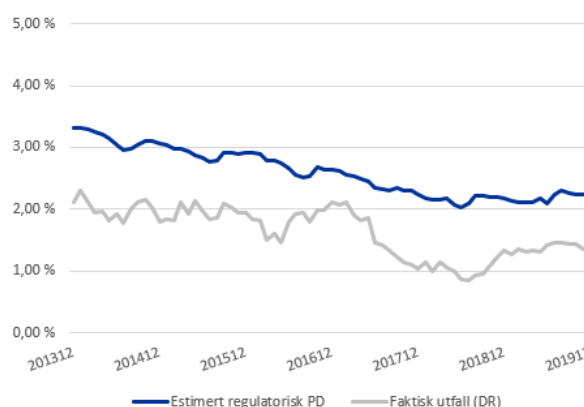
Figuren for bedriftsmarkedet viser estimer og faktisk utfall kun for normalscorede kunder. Dette er kunder som har levert regnskaper. Det benyttes egne scoringsmodeller for nyetablerte selskap, og for selskap som ikke leverer regnskap. For nyetablerte selskap er gjennomsnittlig misligholdsnivå de siste syv år på 2,64 prosent mot estimatet på 5 prosent. Gjennomsnittlig misligholdsnivå de siste syv år for kunder som ikke leverer regnskap er på 1,49 prosent mot estimatet på 4 prosent. Begge kundegruppene utgjør en svært liten andel av totalporteføljen.

Figur 15 - Estimert og observert mislighold, personmarkedets boliglånskunder

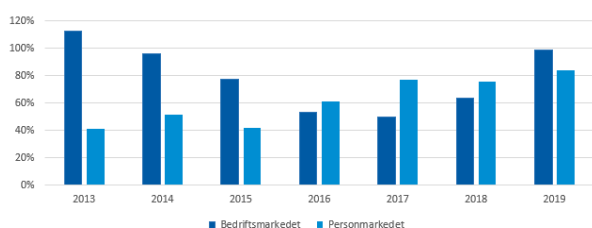
Figur 16 - Estimert og observert mislighold, personmarkedets øvrige kunder

Figur 17 - Estimert og observert mislighold, bedriftsmarkedet

EAD-MODELLER

Figuren nedenfor viser årlig gjennomsnitt av forholdstallet observert/estimert konverteringsfaktor (KF) for beregning av EAD. For rammelån er det ofte svært få observasjoner. Dette er et resultat av at det er få mislighold, og forutsetningen om at engasjementer som inngår i målingen av observert KF kun kan inneholde de med uendret kredittramme ved inngang til mislighold. Forutsetningen utelukker dermed engasjementer der rammene er redusert før inngang til mislighold, et vanlig tiltak i porteføljarbeidet.

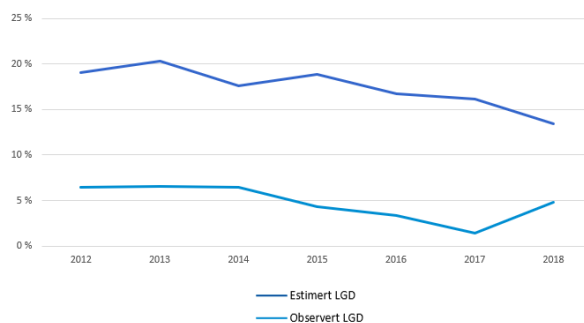
Figur 18 - Årlig gjennomsnitt av forholdstallet observert/estimert konverteringsfaktor

LGD-MODELLER

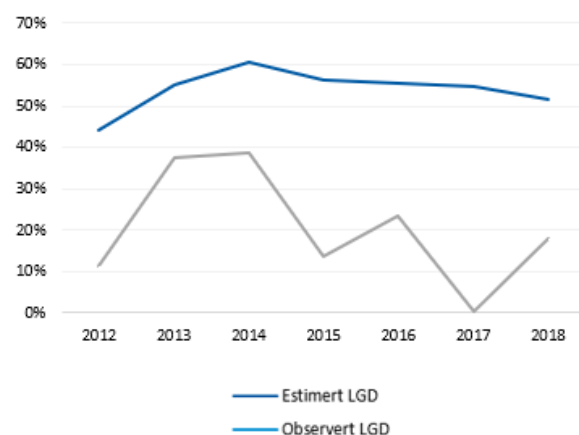
Figurene nedenfor viser estimert tapsgrad (LGD) og realisert tapsgrad (LGD) for henholdsvis personmarkedets boliglånsportefølje og bedriftsmarkedet. Estimaten er basert på kunder som gikk i mislighold, og er normalt høyere enn for porteføljen totalt.

Grafen for personmarkedsmodellen viser LGD-estimatene etter tilpasninger til kravene fra Finanstilsynet. Disse kravene løfter LGD i henhold til referansemodellen og kravet om minimum LGD på 20 % for boliglån. Grafen for bedriftsmarkedsmodellen viser estimatene etter gjeldende sikkerhetsmargin for kapitaldekningsformål.

Den realiserte tapsgraden ligger til dels vesentlig lavere enn estimatene for begge modellene. AIRB-kravet til LGD-modellene er som kjent at de skal estimere for alvorlig lavkonjunktur, og det bør derfor være en margin mellom estimert og realisert tapsgrad i perioden.

Figur 19 - Estimert og observert LGD – personmarkedet (boliglånskunder). Tall for 2019 foreligger ikke på rapporteringstidspunktet.

Figur 20 - Estimert og observert LGD-bedriftsmarkedet. Tall for 2019 foreligger ikke på rapporteringstidspunktet.

5.6 STANDARDMETODEN

SpareBank 1 Nord-Norge benytter standardmetoden for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko i enkelte delporteføljer. I morbank benyttes hovedsakelig IRB-metode, men standardmetoden benyttes for engasjementer med stater og sentralbanker, institusjoner og borettslag, SpareBank 1 Næringskreditt, SpareBank 1 Finans Nord-Norge AS og SpareBank 1 Kredittkort.

Beregningsgrunnlaget for konsernets kredittrisiko der det benyttes standardmetode var per 31.12.2019 på MRDNOK 17,3.

5.7 KAPITALKRAV FOR KREDITTRISIKO

Konsernets samlede beregningsgrunnlag for kredittrisiko var ved utgangen av 2019 på MRDNOK 59,1 og medførte et kapitalkrav (8%) på MRDNOK 4,7. Til sammenligning utgjorde beregningsgrunnlaget og kapitalkravet for kredittrisiko henholdsvis MRDNOK 54,2 og MRDNOK 4,3 ved utgangen av 2018.

I beregningen av kapitaldekning gjelder ikke samme regelverk for konsolidering av tilknyttede- og felleskontrollerte selskaper som for regnskapet. Kapitaldekningsmessig er konsernet underlagt reglene om vesentlige og ikke-vesentlige eierandeler i finansiell sektor. Dette medfører at eksponeringer i selskaper i finansiell sektor hvor konsernets eierandel overstiger 20 prosent, proporsjonalt konsolideres. Dersom eierandelen overstiger 50 prosent konsolideres selskapet fullt ut. Videre skal eierandeler i finansforetak som er en del av en såkalt «samarbeidende gruppe», konsolideres uavhengig av størrelsen på eierandelen.

Banken har eierandeler under 20 prosent i SpareBank 1 Næringskreditt, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Kredittkort. Dette er selskaper som inngår i en «samarbeidende gruppe», og som konsolideres proporsjonalt i kapitaldekningen. Videre eier banken 9,99 % i BN Bank. Det er SpareBank 1 Nord-Norge sin vurdering at bankens eierskap i BN Bank ikke omfattes av bestemmelsene om «samarbeidende gruppe». Banken har likevel, etter dialog med Finanstilsynet, besluttet å proporsjonalt konsolidere også BN Bank. Regnskapsmessig konsolideres ovennevnte selskaper *ikke*, og kreditteksponeringer i disse selskapene er ikke inkludert i brutto utlån i regnskapet.

Tabellen nedenfor viser beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, etter IRB-metoden og standardmetoden. Banken har erfart at nåværende kategorisering av foretak innebærer at banken har en andel av spesialiserte foretak som er vesentlig høyere enn andre sammenlignbare banker. Om et foretak kategoriseres som spesialisert eller ikke har under dagens regelverk ingen betydning for kapitalkravet. Banken har igangsatt et arbeid for å sikre at kategoriseringen er i henhold til markedspraksis og regulatoriske krav.

Beløp i million kroner	Engasjements- størrelse	EAD	Beregnings- grunnlag	Risikovekt
Foretak - IRB				
SMB	7.678	7.136	4.487	62,9 %
Spesialiserte foretak	24.199	23.580	13.794	58,5 %
Øvrige	1.151	1.060	775	73,1 %
Sum foretak IRB	33.029	31.776	19.056	60,0 %
Massemarked				
Eiendomsengasjementer- SMB	2.406	2.397	735	30,7 %
Eiendomsengasjementer-ikke-SMB	87.702	87.699	21.012	24,0 %
Øvrige SMB	185	179	62	34,6 %
Øvrige ikke-SMB	1.848	1.844	854	46,3 %
Sum massemarked IRB	92.142	92.120	22.664	24,6 %
Egenkapitalposisjoner				NA
Sum foretak og massemarked-IRB og egenkapitalposisjoner	125.171	123.895	41.720	33,7 %
Standardmetoden	53.894	53.773	17.400	40,7 %

Tabell 3 – Beregningsgrunnlag for kredittrisiko 31.12.2019

5.8 MOTPARTSRISIKO FOR DERIVATER

Motpartsrisiko er definert som risikoen for at bankens motparter ikke klarer å innfri sine kontraktuelle forpliktelser til angitt tid. Konsernet behandler motpartsrisiko gjennom strategi for markedsrisiko.

SpareBank 1 Nord-Norge er definert som kategori 3-bank med hensyn til clearing av derivater (EMIR). Infrastrukturen for etterlevelse av EMIR er tilnærmet ferdigstilt. Sikkerhetsstillelse for derivateksponering reguleres i CSA (Credit Support Annex), som er tillegg til de standardiserte avtalene mellom konsernet og motpartsbankene (ISDA Master Agreement). For motparter med ISDA/CSA administrerer SEB

nettoforpliktelser og benyttes som agent for stilling av sikkerhet.

Motpartsrisikoen overvåkes og kontrolleres ved å se på utestående posisjon mot hver enkelt motpart. For å måle derivateksponeringen brukes markedsverdimetoden og standardmetoden for CVA. CVA beregnes på porteføljnivå.

Konsernets motpartsrisiko styres og kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av risikoeksponering mot rammer fastsatt av styret og innvilgede kredittlinjer, samt løpende oppfølging av sikkerhetsstillelse. Kontrollen skjer i førstelinjen og kontrolleres av Driftsstøtte Kapitalmarked. Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av risikoen.

Morbank

Beløp i tusen kroner	Brutto virkelig verdi	Netto virkelig verdi etter motregning og sikkerheter		EAD	Vektet beløp	Kapitalkrav
Rente- og valutainstrumenter	974.935	593.698		1.038.683	624.374	49.950
Råvarer	17.378	2.971		58.155	47.826	3.826
Sum	992.313	596.669		1.096.837	672.200	53.776

Konsernet

Beløp i tusen kroner			EAD	Vektet beløp	Kapitalkrav
Rente- og valutainstrumenter			2.485.525	1.020.512	81.641
Råvarer			58.155	47.826	3.826
Sum			2.543.680	1.068.337	85.467

Tabell 4 - Eksponering og kapitalkrav for derivater morbank og konsernet, 31.12.2019

6 MARKEDSRISIKO

6.1 OM MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko er definert som risiko for verdiendringer på eiendeler/finansielle posisjoner som følge av endringer i markedsverdi. Typiske faktorer som påvirker markedsrisiko er aksjekurser, rentenivå og valutakurser. Markedsrisiko oppstår som følge av åpne posisjoner i valuta-, rente- og kapitalmarkedene forøvrig. Eksponeringene relateres hovedsakelig til aktiviteter som understøtter bankens kjernevirksomhet, herunder renterisiko på utlån og innskudd, kredittspreadrisiko i likviditetsporteføljen, samt aksjekursrisiko på aksjeposisjoner.

6.2 STYRING OG KONTROLL

Konsernets risikovilje på området er *lav*.

Styringen av markedsrisikoen tar utgangspunkt i bankens strategi for markedsrisiko. Strategien blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig.

Fullmaktsstrukturen er et av de mest sentrale områdene i strategi for markedsrisiko. Det foreligger fullmakter for posisjons- og handlerammer på alle vesentlige områder. Størrelsen på rammene fastsettes i henhold til konsernets risikostrategi, og utformes på bakgrunn av stresstester og analyser av eksponeringsbehov og markedsbevegelser.

Eksponering og risiko styres og kontrolleres opp mot vedtatte rammer gjennom kontinuerlig oppfølging. Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av konsernets markedsrisiko, og for uavhengig rapportering både internt og eksternt.

6.3 RISIKOEKSPONERING

RENTERISIKO

SpareBank 1 Nord-Norge måler og styrer renterisikoen ved å analysere effekten av renteendringer på:

1. Økonomisk verdi
2. Netto renteinntekter

Ved beregningen av *økonomisk verdi* tas det utgangspunkt i et parallelt skift i rentekurven på to prosentpoeng. I tillegg foretas det supplerende analyser av effekter av ulike vridninger på rentekurven. Renterisikoen begrenses ved å fastsette rammer for maksimalt tap i et slikt scenario, både totalt og for ulike løpetider. Ved utgangen av 2019 var rammen for maksimalt tap satt til totalt MNOK 60, med delrammer på MNOK 40 for spesifiserte tidsintervall for løpetider. Eksponeringen gjennom året fremgår av tabellen nedenfor.

Renterisiko	0-6 mnd	6-12 mnd	1-5 år	>5 år	Totalt
Q1 2019	-12	13	-15	-2	-15
Q2 2019	-5	6	-9	-5	-11
Q3 2019	-6	5	-19	-23	-44
Q4 2019	-5	-2	-11	-7	-25

Tabell 5 - Resultateffekt ved et positivt parallelt skift i rentekurven på to prosentpoeng (MNOK) Eventuell diskrepans mot noter i årsregnskapet for 2019 skyldes noe ulik beregningsmetodikk for risikostyringsformål og regnskapsformål.

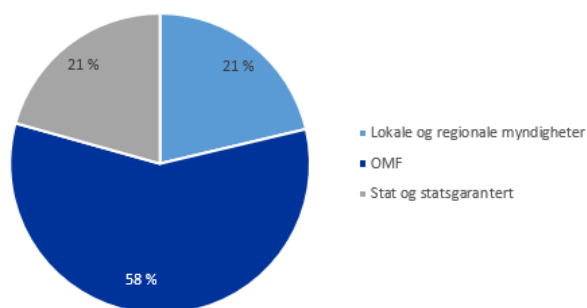
Ved beregningen av *netto renteinntekter* tas det utgangspunkt i balanseposter som er sensitive for endringer i rentenivået. Banken har i begrenset grad mismatch mellom renteinntekter og rentekostnader relatert til utviklingen Nibor. Potensielle negative Nibor-effekter kan og vil motvirkes gjennom endring av renter på utlån («pt-produkter») og innskudd («pt-produkter») i henhold til etablert praksis og forretningsmessige vurderinger. Banken har etablert tett styring og kontroll av netto renteinntekter, og agerer løpende i henhold til utvikling i rentenivået. Dette gjelder både med tanke på prising og vekst, og er kjernen i den løpende bankdriften.

KREDITTSPREADRISIKO

Kredittspreadrisiko defineres som risikoen for tap som følge av en generell økning kredittspreader på rentebærende papirer som konsernet har investert i. Konsernet er hovedsakelig eksponert mot kredittspreadrisiko gjennom forvaltning av bankporteføljen som består av obligasjoner og sertifikater med lav risiko. Tapspotensialet tilknyttet kredittspreadrisiko beregnes ved bruk av metodikken beskrevet i Finanstilsynets modul for markedsrisiko, som antar en generell økning kredittspreader for ulike ratingklasser. Per 31.12.2019 ble tapspotensialet

beregnet til MNOK 207, hvorav MNOK 195 er tilknyttet forvaltning av bankporteføljen.

Total markedsverdi for bank- og handelsporteføljen var ved utgangen av året MRDNOK 15,9, hvorav MRDNOK 15,8 var plassert i bankporteføljen. Plasseringene i bankporteføljen med hensyn på sektor fremgår av figuren nedenfor:

Figur 21 - Bankporteføljen fordelt på sektorer per 31.12.2019

VALUTARISIKO

Valutarisiko er risikoen for at konsernet pådrar seg tap som følge av endringer i valutakursene. Risikoen oppstår som følge av forskjeller mellom eiendeler og forpliktelser i den enkelte valuta.

Det er etablert rammer for valutaeksponering både på aggregert nivå og enkeltvalutanivå.

Konsernets totale valutaeksponering er underlagt total ramme for markedsrisiko. Tabellen nedenfor viser konsernets valutaeksponering per 31.12.2019.

Valuta	2019	2018
USD	136	91
EUR	16	1
CHF	-6	-2
SEK	-1	2
Andre	1	1
Netto valutaeksponering	145	94

Tabell 6 - Åpen netto valutaposisjon per 31.12.2019 (MNOK).

AKSJERISIKO

Konsernet er eksponert for aksjerisiko gjennom langsiktige posisjoner i bankporteføljen og andre plasseringer i egenkapitalinstrumenter tilknyttet bankens handelsportefølje. For detaljert informasjon om konsernets investeringer i aksjer vises det til note 29 i årsregnskapet for 2019.

7 LIKVIDITETS- OG FINANSIERINGSRISIKO

7.1 OM LIKVIDITETS- OG FINANSIERINGSRISIKO

Likviditets- og finansieringsrisiko (heretter *likviditetsrisiko*) defineres som risikoen for at konsernet ikke er i stand til å kunne innfri sine forpliktelser ved forfall, samt risikoen for at konsernet ikke klarer å møte sine likviditetsforpliktelser uten at kostnaden ved dette øker betydelig.

7.2 STYRING OG KONTROLL

Konsernets risikovilje på området er *lav*.

Styringen av likviditetsrisikoen tar utgangspunkt i bankens likviditetsstrategi. Likviditetsstrategien blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig.

Organiseringen av bankens likviditetsstyring er underlagt en fullmakts- og rapporteringsstruktur i henhold til regulatoriske krav.

Likviditetsrisikoen blir målt og styrt ved bruk av flere styringsverktøy og metoder. Bankens Treasury-avdeling utarbeider daglig prognoser for nøkkeltallene LCR og NSFR. I tillegg måles og styres likviditetsrisikoen ved bruk av rammer for maksimalt refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, Net Stable Funding Ratio (NSFR) og andre nøkkeltall for balansen. I tillegg gjennomføres det stresstester av konsernets balansesammensetning. I tilknytning til stresstestene er det er vedtatt av styret at banken til enhver tid skal ha en likviditetsbuffer som sikrer at banken kan opprettholde prognostisert utlånsvekst selv om tilgangen på markedsfinansiering faller bort i 12 måneder.

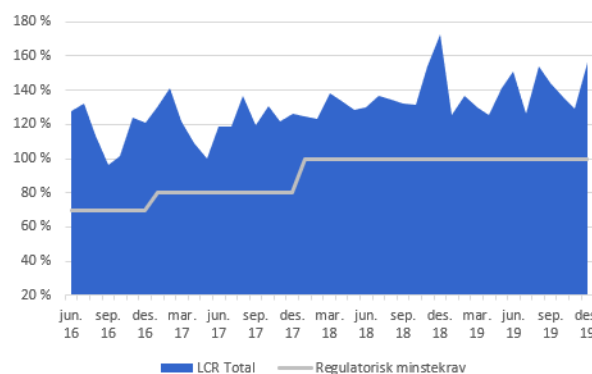
Bankens Treasury-avdeling har ansvaret for at konsernet til enhver tid er innenfor risikorammene på området som er vedtatt av styret. Etterlevelse av rammene overvåkes av avdeling for risikostyring, og status på styrevedtatte rammer rapporteres minimum kvartalsvis til styret.

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring (RIKAP) gjennomgår minimum månedlig status på likviditetsrisiko, rammeutnyttelse, balansesammensetning og finansieringsstruktur.

For øvrig vises det kapittel 4.

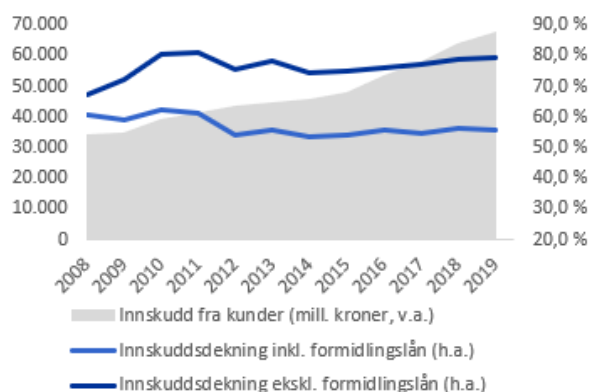
7.3 RISIKOEKSPONERING

Et av konsernets viktigste eksponeringsmål på likviditetsområdet er det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Figuren nedenfor viser LCR total (eiendeler og gjeld i alle valuta omregnet til norske kroner). Slik det fremgår av figuren har konsernet gradvis tilpasset seg økningene i det regulatoriske minimumskravet. Per 31.12.2019 er LCR 156 %. Regulatorisk minstekrav (100 %) etterleves med en buffer.

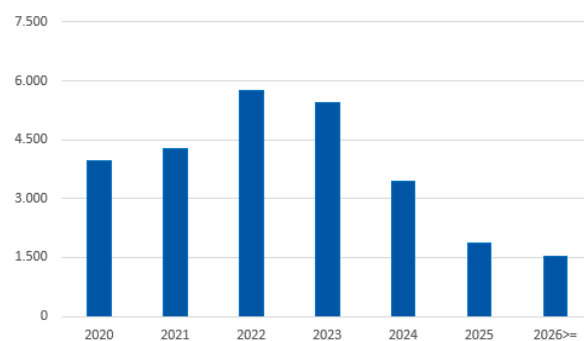
Figur 22 - Historisk utvikling i LCR (total)

SpareBank 1 Nord-Norge har i norsk sammenheng en høy innskuddsdekning. Bankens mål for innskuddsdekning, eksklusive og inklusive formidlingslån, er henholdsvis 70 % og 50 %. Som det fremgår av figuren nedenfor har konsernets innskuddsdekning vært stabil og over intern målsetning i flere år. Per 31.12.2019 var innskuddsdekningen, eksklusive og inklusive formidlingslån, på henholdsvis 79,4 prosent og 55,9 prosent.

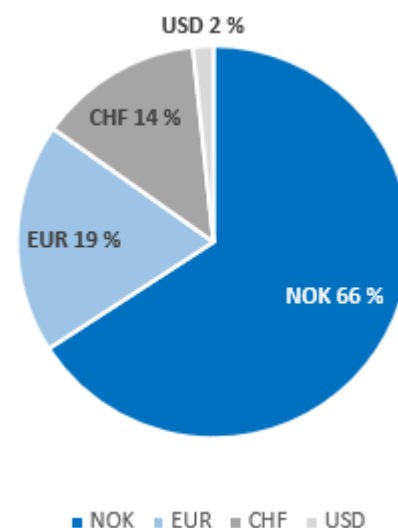

Figur 23 - Historisk utvikling i innskudd fra kunder og konsernets innskuddsdekning

Per 31.12.2019 hadde banken utstedt MRDNOK 26,28 i verdipapirgjeld⁴. Andelen finansiering med løpetid mer på mer enn ett år utgjorde 85 % av markedsfinansieringen, og hadde en gjennomsnittlig løpetid på 3,74 år. Verdipapirgjelden anses for å være veldiversifisert både med hensyn på gjenværende løpetid og valuta. Figurene nedenfor viser forfallsprofilen på verdipapirgjelden, samt verdipapirgjeld fordelt på valuta.

Figur 24 - Forfallsprofil per 31.12.2019 på morbankens verdipapirgjeld (MNOK)

Figur 25 - Verdipapirgjeld fordelt på valuta per 31.12.2019

⁴ Inkluderer seniorobligasjoner, ansvarlig lån og fondsobligasjoner.

8 OPERASJONELL RISIKO

8.1 OM OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko defineres som risiko for at mennesker, prosesser, systemer eller eksterne hendelser hindrer konsernets evne til å oppfylle sine mål. Operasjonell risiko er en funksjon av interne kontroller, ansattes adferd, prosesseffektivitet, tilsyn med tredjeparter, fysisk sikkerhet og krise- og kontinuitetsplanlegging.

Operasjonell risiko er et omfattende risiko-område og inkluderer blant annet (ikke uttømmende):

1. **Compliance-risiko:** Risikoen for at konsernet ikke oppfylles sine forpliktelser i henhold til regulatoriske krav, eller har svakheter i kritiske funksjoner for å overvåke og opprettholde bankdrift på et ønsket nivå.
2. **Omdømmerisiko:** Se kapittel 9.
3. **Atferdsrisiko («Conduct risk»):** Risikoen for at uetisk, uønsket og kritikkverdig atferd blant konsernet ansatte og ledere medfører finansielle, regulatoriske og andre negative konsekvenser for konsernet. Interne misligheter er en del av atferdsrisiko.
4. **Teknologirisiko (Cyber, IT):** Risikoen for at IT-prosesser, sikkerhet, stabilitet, kapasitet og ytelse truer kjernevirksomheten. Denne risikoen er en funksjon av robustheten til teknologiinfrastrukturen mot eksterne trusler og konsernets planlegging og utførelse av krise- og kontinuitetsrammeverket. Teknologirisiko inkluderer systemers evne til å møte brukernes krav til stabilitet og mobilitet.
5. **Tredjepartsrisiko/utkontrakteringsrisiko («Vendor risk»):** Risikoen for at tjenester og aktiviteter som utføres av tredjeparter, på vegne av konsernet, medfører finansielle, regulatoriske og andre negative konsekvenser for konsernet.
6. **Humankapitalrisiko:** Risikoen for at ressursbruk og sysselsetting ikke samsvarer med konsernets visjon og strategiske mål.

8.2 STYRING OG KONTROLL

Konsernets risikovilje på området er *lav*.

Konsernets evne til å arbeide systematisk med styring og kontroll, herunder systematisk oppfølging av svakheter/forbedringsområder, er grunnmuren i konsernets styring av operasjonell risiko. Forbedringsområder identifiseres løpende gjennom analyser og kartlegginger, hvor risikovurderinger rundt nye eller endrede produkter, prosesser og systemer skal sikre god styring og kontroll når konsernet endrer seg, forbedrer seg og tilpasser seg endringene i omgivelsene.

Risikobildet endrer seg i takt med omgivelsene. Nye trussel-aktører, nye typer kriminalitet og nye måter å angripe både kundene og konsernet gjør risikostyring utfordrende. SpareBank 1 Nord-Norge samarbeider tett med sikkerhetsmiljøet i SpareBank 1-alliansen, og er godt rustet mot trusselbildet som i økende grad er preget av cyber-risiko. Avdeling for risikostyring vurderer kontinuerlig endringer i risikobildet, og tilpasser risikostyringsarbeidet slik at de til enhver tid største risikoene får høyest prioritet.

Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige, overvåkingen av den operasjonelle risikoen, og rapporterer status og utvikling innenfor området til ledelsen og styret ved behov, og minimum kvartalsvis. I tillegg til kvartalsvis rapportering gjennomføres det årlig lederbekreftelse (internkontrollbekreftelse), samt en vurdering av konsernets styring og kontroll innenfor ulike risikoområder og samlet. I henhold til regulatorisk krav mottar styret årlig en uavhengig vurdering av kvaliteten på risikostyring og internkontroll i konsernet fra internrevisor.

8.3 KAPITALKRAV

Kapitalkrav for operasjonell risiko beregnes etter sjablongmetode for morbank, og basismetoden for datterselskaper og tilknyttede selskaper. Ved utgangen av 2019 var konsernets samlede pilar 1-krav for operasjonell risiko MNOK 504.

9 ANDRE RISIKOTYPER

9.1 EIERRISIKO

Eierrisiko defineres som risikoen for at konsernet blir påført et negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap, eller at konsernet må tilføre ny egenkapital til strategisk eide selskap.

Omfanget av konsernets eierrisiko avhenger av konsernets eierandeler i datterselskaper og tilknyttede selskaper, og de forhold som påvirker deres resultater og kapitalisering. Risikoen avhenger derfor av de enkelte selskapenes virksomhet og deres underliggende risiko.

Bokført verdi på eierposter i tilknyttede selskaper utgjør ved utgangen av 2019 ca. 4 prosent av sum eiendeler i konsernet. Eierpostene har stor innvirkning på konsernets soliditet og resultat. Volatiliteten i resultater fra tilknyttede selskaper er for de fleste selskaper knyttet til kredittrisiko, markedsrisiko og forsikringsrisiko.

Konsernets risikovilje på området er *lav til moderat*. SpareBank 1 Nord-Norge følger opp datterselskaper og tilknyttede selskaper gjennom styredeltakelse. Dette sikrer god informasjonsfangst og ivaretagelse av SpareBank 1 Nord-Norges eierinteresser.

9.2 FORRETNINGSRISIKO (INKLUDERT STRATEGISK RISIKO)

Forretningsrisiko defineres som risiko for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av konsernets virksomhet, eller endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer. Sistnevnte gjelder spesielt fall i inntekter som følge av økt konkurranse, endring i rammebetingelser eller annen endring i forretningsgrunnlaget samt endring i kostnadsbildet som man ikke klarer å kompensere gjennom andre kostnadsreducerende eller inntektsøkende tiltak.

Konsernets risikovilje på området er *lav*.

Konsernets forretningsmodell og styring og kontroll vurderes som robust sett mot endringene i markedet og myndighetenes regulering mv.

9.3 OMDØMMERISIKO

Omdømmerisiko defineres som risikoen for at negativ omtale truer konsernets troverdighet, oppnåelse av visjon og strategiske mål, eller evne til å opprettholde konsernet som en fremtredende bank i Nord-Norge.

Omdømmerisiko er iboende i alle konsernets aktiviteter og omfatter blant annet etterlevelse av regulatoriske krav, ansattes oppførsel, HR-prosesser, finanspolitisk ansvar og informasjonssikkerhet. Dette er en av grunnene til at konsernets strategiske mål om «*Kvalitet i alt vi gjør*» står sentralt. Konsernets rammer og retningslinjer for god virksomhetsstyring og etisk regelverk («SNN-koden»), har viktige roller i den forretningsmessige styringen av virksomheten. I tillegg til overholdelse og etterlevelse av de til enhver tid gjeldende regulatoriske krav for konsernets virksomhetsområde, setter de etiske retningslinjene fokus på holdninger og etikk, og hvordan SpareBank 1 Nord-Norge gjør forretninger med kunder og andre forbindelser.

Konsernets strategi for samfunnsengasjement legger til rette for strategisk bruk av kommunikasjon og styrking av eksterne og interne relasjoner. Samfunnsengasjementet skal være et virkemiddel for å styrke vårt omdømme hos alle relevante interessegrupper.

Omdømmerisiko er ikke gjenstand for spesiell måling eller rapportering ettersom det er vanskelig å kvantifisere. For å ivareta omdømmerisiko benyttes blant annet indikatorer for kundetilfredshet og tilbakemeldinger fra kunder i driftsoppfølgingen, og inngår som en del av strategisk målekort.

9.4 KLIMARISIKO

Klimarisiko defineres som risikoen for hendelser som treffer samfunnet på grunn av at klimaet og klimapolitikken endrer seg.

Klimarisiko består av tre deler:

- **Fysisk risiko:** Kostnader knyttet til fysisk skade som følge av klimaendringer.

- **Overgangsrisiko:** Økonomisk risiko knyttet til overgangen til lavutslippssamfunnet.
- **Ansvarsrisiko:** Erstatningskrav knyttet til beslutninger eller mangel på beslutninger som på en eller annen måte kan knyttes til klimapolitikk eller klimaendringer.

Klimarisiko er således en underliggende *risikodriver* for øvrige risikotyper. Dette innbefatter særlig kredittrisiko, markedsrisiko, likviditets- og finansieringsrisiko, forsikringsrisiko/eierrisiko, samt operasjonell risiko/omdømmerisiko.

Risikoviljen på klimarisiko er *lav til moderat*, i tråd med konsernets samlede risikovilje.

FORKORTELSER OG BEGREPSFORKLARINGER

Ansvarlig kapital	<i>Ansvarlig kapital</i> er den kapital som kan medregnes ved dekning av kapitalkravene. Ansvarlig kapital kan bestå av ren kjernekapital, kjernekapital og tilleggskapital. Detaljert informasjon om hva som kvalifiserer som de ulike kapitaltypene ved beregning av kapitaldekning er definert i <i>kapitalkravsregelverket</i> .
Ren kjernekapital	<i>Ren kjernekapital</i> er i all hovedsak innskutt og opptjent egenkapital.
Kjernekapital	<i>Kjernekapital</i> er ren kjernekapital i tillegg til hybridkapital/fondsobligasjoner. Fondsobligasjoner er låneinstrumenter som i spesielle tilfeller kan omgjøres til egenkapital.
Tilleggskapital	<i>Tilleggskapital</i> består av ansvarlig lånekapital.
CRO	<i>Chief risk officer</i> . I SpareBank 1 Nord-Norge er CRO ansvarlig for Kreditt og Risikostyring.
EAD	<i>Exposure at default</i> : Eksponering ved mislighold. EAD er den forventede størrelsen på engasjementet dersom mislighold inntreffer. Den forventede størrelsen avhenger av innvilget ramme/kreditt/bevilgning, saldo og type engasjement.
EL	<i>Expected loss</i> : Forventet tap. Et produkt av PD, LGD og EAD. Forventet tap er størrelsen på det tapet som forventes for engasjementet.
IRB	<i>Internal ratings-based approach</i> : Interne målemetoder. I denne sammenheng er IRB en tillatelse gitt av Finanstilsynet til konsernet for at konsernets egne estimer/modeller kan brukes for å beregne kapitalkravet for kredittrisiko. IRB kommer i to kategorier: F-IRB og A-IRB, der F (foundation) betyr grunnleggende metode og A (advanced) står for avansert metode. Under A-IRB benytter konsernet egne modeller for PD, LGD, EL, EAD. For grunnleggende metode (F-IRB) benyttes ikke egen modell for LGD.
LGD	<i>Loss given default</i> : Tap gitt mislighold. Det sentrale elementet i LGD-modellen er forholdet mellom engasjement og realisasjonsverdi sikkerheter. Modellen har også elementer som sikrer at det beregnes LGD også for godt sikrede engasjementer.
LR	<i>Leverage ratio</i> : Uvektet kjernekapitalandel.
PD	<i>Probability of default</i> : Misligholdssannsynlighet. PD er den estimerte sannsynligheten for at et en kunde vil misligholde sitt engasjement.
RoE	<i>Return on equity</i> : Egenkapitalavkastning.
RWA	<i>Risk weighted assets</i> : Risikovektede eiendeler (beregningsgrunnlag)
UL	<i>Unexpected loss</i> : Uventet tap, herunder tap utover det forventede tapet (EL).